

AKVILĖ STARAŽINSKAITĖ

**KELMĖS RAJONO KRAŽIŲ ŽYGIMANTO LIAUKSMINO GIMNAZIJOS
III G KLASĖS MOKINĖ**

**TV POKALBIŲ LAIDŲ VEDĖJŲ KALBOS ANALIZĖ
KALBOS ETIKETO, LYČIŲ LINGVISTIKOS ASPEKTAIS**

Kalbos tiriamasis darbas

Konsultantė– Emilija Kvietkuvienė,
lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja metodininkė

Turinys

IVADAS.....	4
DARBO OBJEKTAS.....	7
1 TV POKALBIŲ LAIDŲ VEDĖJŲ KALBOS ETIKETAS.....	9
1. BUITINIŲ SOCIALINIŲ LAIDŲ VEDĖJŲ KALBA.....	9
1.1 Pasisveikinimas.....	9
1.1.2 Pasisveikinimas su žiūrovais.....	10
1.4 Kreipimosi žodžiai.....	12
1.5 Prašymai.....	15
1.5.1 Prašymai, skirti laidoje dalyvaujantiems asmenims.....	15
1.5.2 Prašymai, skirti laidos žiūrovams.....	17
1.6 Padėkos.....	17
1.6.1 Padėkos dalyviams.....	17
1.6.2 Padėkos žiūrovams.....	18
1.7 Atsisveikinimas.....	18
1.7.1 Atsisveikinimai su dalyviais.....	18
2. VISUOMENINIŲ POLITINIŲ LAIDŲ VEDĖJŲ KALBA.....	21
2.1.1 Pasisveikinimas.....	21
2.1.2 Pasisveikinimas su žiūrovais.....	21
2.1.3 Pasisveikinimas su laidos dalyviais.....	22
2.2 Supažindinimas (pristatymas).....	23
2.3 Kreipimosi žodžiai.....	24
2.3.1 Kreipiniai į dalyvius.....	24
2.3.2 Kreipiniai į žiūrovus.....	25
2.4 Prašymai.....	26
2.4.1 Prašymai, skirti laidoje dalyvaujantiems asmenims.....	26
2.4.2 Prašymai, skirti laidos žiūrovams.....	27
2.5 Padėkos.....	27

2.5.1	Padėkos dalyviams.....	27
2.5.2	Padėkos žiūrovams.....	28
3.	Atsisveikinimas.....	28
4.	LYČIŲ LINGVISTIKA VEDĖJŲ KALBOJE.....	31
	Pokalbio laidų vedėjai lyties aspektu (visuomeninės politinės laidos).....	33
2.1.	Laidų vedėjų kalbos ypatumai.....	34
2.1.1	Kreipiniai.....	34
2.1.2	Perklausimai, patikslinimai, pertraukimai.....	35
2.1.3	Pašnekovų palaikymas, prisitaikymas. Autoriteto išlaikymas.....	37
2.1.4	Santykio palaikymas, susidomėjimas.....	37
2.2	Komplimentai.....	38
2.3	Pauzės. Balso tonas.....	38
2.4	Citatos.....	39
2.5	Pertarai.....	40
2.6	Kalbos „puošnumas“.....	40
2.7	Juokavimas.....	41
	IŠVADOS.....	42
6.	Literatūra.....	44
	Priedas 1.....	46
	Priedas 2.....	47

IVADAS

Žmogus nuolat bendrauja su kitais žmonėmis. Apie gebėjimą bendrauti pirmiausia sprendžiama iš kalbos. Papročiais virtę bendravimo ir elgesio įpročiai ilgainiui įgauna tam tikrą tautinį savitumą, tampa tautos kultūros dalimi. Svarbi bendravimo priemonė ir vidinės kultūros išraiška yra kalba – rašytinė ir sakytinė.

Z. Nauckūnaitė teigia, kad rašytinė kalba – „apmąstytas minčių dėstymas erdvėje“ https://www.upc.smm.lt/tobulinimas/renginiai/medziaga/metodine_1_k_mokytojams/failai/05%20Sakytine%20ir%20rasytine%20raiska.pdf (žiūrėta 2019-11-03).

Sakytinė kalba yra dvejopa: šnekamoji (buitinė) ir viešoji. Šnekamoji (buitinė) – tai spontaniškas, menkai norminta kalba. „Viešoji sakoma siekiant pranešti, išaiškinti, supažindinti, suteikti žinių, išmokyti, populiarinti mokslo žinias ir pan.“ (D. Mikulėnienė, 18). Kaip teigia D. Mikulėnienė, „Viešosios kalbos skirstomos į tris rūšis: informacinės, apeliacinės ir emocinės.“ (D. Mikulėnienė, 18). Viešoji kalba skiriasi nuo šnekamosios kalbine raiška, stilistika. Tai oficialioje aplinkoje organizuotas pokalbis ar monologas. Viešajai kalbai būdingas tiesioginis kontaktas su klausytoju (adresatu), atsiranda lygiavertės partnerystės galimybė, t. y. kalbėtojas ir klausytojas gali keistis vietomis.

Kaip teigia R. Čičirkaitė, „Dabartiniame gyvenime svarbesnė, paveikesnė darosi sakytinė kalba, kurią formuoja pirmiausia žiniasklaida. Tradiciškai žiniasklaidai priskiriama [spauda](#), [radijas](#), [televizija](#) ir [internetas](#). Žiniasklaidos aušroje [komunikacija](#) per žiniasklaidą buvo vienpusė, t. y. be [grįžamojo ryšio](#) iš informacijos gavėjo. [Naujoji žiniasklaida](#) tapo interaktyvia (sąveikaujama, abipuse).“ (R. Čičirkaitė, 80).

Spontaniškas kalbėjimas būdingas dialogo ar polilogo dalyviams, nespontaniškas paprastai būna monologinis kalbėjimas. Tai būdinga žiniasklaidai. Kaip teigia L. Nevinskaitė, šie „kalbėjimo bruožai susieti su trimis pagrindinėmis sakytinės žiniasklaidos žanrų grupėmis – pokalbių laidomis, žurnalais ir informacinėmis laidomis“ (L. Nevinskaitė, 89).

Kalbėjimui per televiziją būdingi šie viešosios kalbos bruožai: kalbama iš anksto suplanavus ir apgalvojus, tam tikrai organizuotai žiūrovų grupei, laidų vedėjai paiso bendrinės kalbos normų. „Žiniasklaidos, leidėjų, žurnalistų perteikiamos mintys, vertinimai, įsitikinimai, nuomonė yra subjektyvi, tas pats faktas gali būti vertinamas skirtingai“ (D. Mikulėnienė ir kt., 19).

Televizijos laidų vedėjas dažniausiai vienas asmuo – vyras arba moteris. Esama laidų, kur vedėjai yra du – vyras ir moteris, rečiau – du vyrai. Vyrams būdingos tokios savybės: energija, logiški sprendimai, kategoriškumas, autoritetas, dalykiškas kalbėjimas. „Tai aktyvūs bei energingi metroseksualai, gerai išmanantys technologijas“ (<https://www.ve.lt/naujienos/laisvalaikis/stilius/zmogus-kuriam-budingi-visi-tikro-ir-stipraus-vyro->

bruožai-1744901/) (žiūrėta 2019-12-14). Moterims būdingos šios savybės: jautrumas, santykių palaikymas, rūpestingumas, darbštumas, aktyvumas, emocinis mąstymas, kalbos puošnumas(<https://www.ve.lt/naujienos/laisvalaikis/stilius/zmogus-kuriam-budingi-visi-tikro-ir-stipraus-vyro-bruozai-1744901/>) (žiūrėta 2019-12-14).

A. M. Pavilionienė teigia: „Lytis yra griežtai dichotomizuotų vyriško ir moteriško identitetų bei elgsenų socialinė produkcija bei reprodukcija, lyties reikšmės esti kultūriškai kaičios, įvairuojančios ir santykinės“ (A. Pavilionienė, 51).

Lietuvių kalbotyroje nėra daug išsamių studijų apie kalbos etiketą, dažniau rengiami ir publikuojami spaudoje straipsniai, todėl galima teigti, kad šio darbo tema aktuali. Tema aktuali ir dėl lyčių lingvistikos aspekto – šia tema studijų nėra daug. Apie kalbos etiketą yra rašiusios A. Kučinskaitė („Lietuvių kalbos etiketas“), G. Čepaitienė („Lietuvių kalbos etiketas: semantika ir pragmatika“, „Kalbos etiketas ir mokykla“), esama straipsnių leidiniuose (pvz.: „Lietuvių kalbos idealai. Kaip keitėsi geriausios kalbos idėja“ (sud. L. Vaicekauskienė), „Viešoji kalba mokykloje“ (sud. Č. Navakas), užsimenama nagrinėjant kitas temas (pvz., K. Župerka, I. Smetonienė ir kt.). Apie lyčių stereotipus – A. Pavilionienė, I. Smetonienė, L. Vaicekauskienė ir kt.

2019 m. parengtas darbas „TV pokalbių laidų vedėjų kalbos etiketas“ buvo pristatytas Jaunųjų filologų konkursui. 2020 m. jis išplėstas naujų televizijos kanalų tinklo pokalbių laidų vedėjų kalbos analizei etiketo aspektu, papildomai vedėjų kalbą analizuojant lyčių lingvistikos aspektu.

Tikslai ir uždaviniai

Darbo tikslas – aptarti televizijos pokalbių laidų vedėjų kalbą dviem aspektais: 1) kalbos etiketo aspektu, 2) lyčių lingvistikos aspektu.

Lyčių lingvistika, kaip teigia G. Čepaitienė, „suprantama kaip sociolingvistikos atšaka, analizuojanti vyrų ir moterų šnekos aktus jų raiškos ir pokalbio struktūros aspektais.“(G. Čepaitienė, <https://www.google.lt/search?sxsrf=ACYBGNQUHu7o659HPKLCaBGQA>(žiūrėta 2019-11-14).

Darbo uždaviniai:

1. Aptarti dažniausias pokalbių laidų kalbos etiketo situacijas (laidų vedėjų kreipimosi į auditoriją žodžius, prisistatymą, pristatymą, pasisveikinimus, prašymus, padėkas, pasiteiravimus, atsisveikinimus).
2. Nustatyti, kaip skiriasi laidų vedėjų kalbos etiketo raiška buitinėse socialinėse laidose ir visuomeninėse politinėse laidose.
3. Aptarti pokalbių laidų vedėjų kalbą pagal vyraujančius lyčių stereotipus.

Tiriamoji medžiaga

Tyrimo pagrindas – 150 televizijos (toliau – TV) pokalbių laidų įrašų iš LRT, LRT PLUS, LNK, TV3, BTV, DELFI TV, Lietuvos ryto televizijos kanalų.

Teiginiai pagrindžiami citatomis iš pokalbių laidų.

Darbo struktūra

Darbą sudaro įvadas, trys dalys, išvados, literatūros sąrašas.

DARBO OBJEKTAS

Kalbėti ir klausyti tenka daugiau, negu rašyti ir skaityti. Mokslininkų yra apskaičiuota, kad žmogus būna įtrauktas į kalbančią visuomenę 10–11 val. per parą, 75 % šio laiko jis kalba ir klauso, o tik 25 % skaito ir rašo. Atmintyje ilgiau pasilieka gyva, vaizdi, laisva kalba, negu ta pačia tema gerai parašytas straipsnis (J. Bielinienė, 10).

Paskutiniaisiais dešimtmečiais televizijoje labai paplito pokalbių laidos. Pokalbių laidų žanras (*talkshow*) gimė XX a. aštuntojo dešimtmečio pradžioje JAV.

L. Nevinskaitė teigia: „Šiuo metu svarbiausiomis televizijos asmenybėmis turbūt laikytume pokalbių ir kitų autorinių laidų vedėjus. Pokalbių laidos užima televizijų programų „geriausią laiką“ (*prime time*). Pagrindinė pokalbių laidos vedėjo užduotis – vesti pokalbį tarp laidos svečių, reguliuoti laidos eigą: „Šiandieniniai pokalbių vedėjai atstovauja spontaniškam dialogui ir atvirai nuomonės raiškai“ (L. Nevinskaitė, 172).

Ž. Pečiulis išskiria tokius televizijos makrožanrus: vaidyba; informacija (naujienos ir reportažai, aktualios žinios); informaciniai šou (pokalbių šou, tikrovės šou); pramoginiai šou (koncertas, pasakojimai apie atlikėją); žaidimai; sportas (tiesioginės varžybų transliacijos, jų apžvalgos, sporto žurnalai, žinios); vaikų ir jaunimo laidos (animaciniai filmai, judrieji ir žinių žaidimai, muzikiniai koncertai); mokymas ir patarimai; religinės programos; kiti žanrai (TV parduotuvės, TV anonsai ir kt.). Remiantis Ž. Pečiulio skirstymu, pokalbių laidos priklauso vienam iš dviejų makrožanrų. Informacijos žanrui priklausytų visuomeninės politinės laidos. Jos transliuojamos tiesioginio eterio metu, paprastai aptariamai tos savaitės ar dienos aktualūs įvykiai. Informaciniam šou žanrui priklauso buitinės socialinės laidos. Anot L. Nevinskaitės, pokalbių laidoms būdingas daugiau ar mažiau spontaniškas laidos vedėjų ir laidos svečių dialogas arba polilogas (L. Nevinskaitė, 89). Tai eterio laidos, turinčios pramoginio renginio elementų. Neretai tokiose laidose dalyvauja ir publika. Tarp kalbėtojų – dažni įžymūs pramogų pasaulio žmonės.

Ž. Pečiulis televizijas skirsto į:

- **institucines**, kai stengiamas nušviesti įvairius šalies gyvenimo aspektus, parodyti kultūrinį, politinį visuomenės sluoksnį;
- **laisvąsias komercines**, kuriose ypač daug reklamos, pramogų, filmų, erotinių laidų;
- **šeimos ir moterų**, nes transliuoja daug serialų, melodramų, žaidimų, animacinių filmų,
- **eksperimentines** – tai tokie kanalai, kur ieškoma naujų žanrų ir alternatyvaus pobūdžio laidų perteikimo būdų (Ž. Pečiulis, 68).

Pokalbių laidos pagal adresato (adresatas – asmuo, kuriam siunčiama informacija) ir adresanto (adresantas – asmuo, kuris siunčia informaciją) santykius artimos interviu žanrai. Nors laidose nutolstama nuo klasikinio interviu, tačiau išryškėja daug interviu funkcijų. Dažniausiai laidos dalyvius parenka redaktoriai, o juos kalbina pokalbio vedėjas. Laidos dalyviai pasakoja savo istoriją, pokalbis gali peraugti į ginčą, dažnai kalbama apie įvykių priežastis, pateikiamos prognozės. Kaip teigia L. Nevinskaitė, „Dažniau kalbama apie skaudžius asmeninio gyvenimo įvykius ar jausmus. Šiaip nuo į viešumą orientuotos, pakylėtos kalbos pereinama prie kasdienio, net intymaus kalbėjimo, skirto sukurti televizijai reikalingą „paprastumo iliuziją“, nuo formalaus viešojo, prie privatesnio viešojo diskurso“ (L. Nevinskaitė, 188).

Pokalbių laidas galima skirti į dvi grupes:

- diskusijų laidos („LRT forumas“, „Nuoga tiesa“, „Patriotai“, „Delfi dėmesio centre“, „Teisė žinoti“, „Dienos tema“, „@rimvydasvalatka“, „Lietuva tiesiogiai“, „Nauja diena“, „DELFI 11“, „DELFI Diena“, „DELFI Rytas“, „Delfi Tema“, „Atsakingas požiūris“, „Boso valanda“, „Labas vakaras, Lietuva“, „Rytas su „LNK““).
- pokalbių laidos („KK2 penktadienis“, „Gero vakaro šou“, „Svarbios detalės“, „Adomo obuolys“, „Vakaras su Edita“, „Valanda su Rūta“, „Yra, kaip yra“, „Stambiu planu“, „Visi kalba“, „VIDO Video“, „Krepšinio zona“, „Kablys.lt“, „GARSIAI!“, „DELFI Garažas“, „(Ne)tobulos“, „Jūs rimtai?“, „DELFI Premjera“, „Sveikatos receptas“, „Publikos nuomone“, „Kitoks pokalbis“).

Anot J. Bielinienės, „komunikacijos procese svarbūs keli vienetai: kalbėtojas, kalba ir auditorija.“

Pagal J. Bielinienę galima išskirti tokius komunikacijos proceso etapus:

1. ikikomunikatyvinis (temos pasirinkimas, tikslo ir kalbos tipo pasirinkimas, medžiagos rinkimas, kalbos komponavimas, dalyvių organizavimas);
2. komunikatyvinis (pats kalbėjimas, ryšys su auditorija, kalbėtojo elgesys, atsakymai į klausimus, ginčai, diskusijos) (J. Bielinienė, 14).

Antrajame etape svarbus auditorijos vaidmuo. Žodis „auditorija“ paprastai vartojamas dviem reikšmėmis:

1. Patalpa, vieta, kurioje skaitomos paskaitos, pranešimai, rengiamos diskusijos;
2. Klausytojai – paskaitos, pranešimo, seminaro, diskusijų dalyvių, radijo ir televizijos laidų klausytojų ir žiūrovų visuma (J. Bielinienė, 16).

TV pokalbių laidų auditorija turi bendrų motyvų bei interesų, paskatinusių dalyvauti kurioje nors laidoje. Klausytojai gali skirtis savo amžiumi, lytimi, profesija, išsilavinimu. Skirtumai dažnai išryškėja klausytojams kalbant.

TV laidos kalbėtojas (vedėjas, dalyvis) turi paisyti lietuvių kalbos sistemos normų. Kalbant viešai svarbu kalbos turinys, adresatas, tikslai, kalbos etiketas. Kalbos etiketas – tai kalbinė

mandagumo išraiška, suprantama kaip visuma elgesio taisyklių, kurios apima žmonių bendravimo išorinį pasireiškimą. Kalbos etiketas ypač susijęs su ritualais, nusistovėjusiais kalbinės elgsenos reikalavimais bei ganėtinai standartizuota jos išraiška (G. Čepaitienė 1997, *Lituanica*, 4(32), 46). Kalbos etiketo raiškos pasirinkimas yra motyvuotas. Jis priklauso nuo komunikacijos akto dalyvių (nuo jų amžiaus, lyties, išsilavinimo, užimamų pareigų ir kt.).

L. Vaicekauskienė teigia, kad „žiniasklaida neišvengiamai turi taikytis prie auditorijos lūkesčių – jai geriausia yra tokia kalba, kuri padeda pritraukti auditoriją. <...>Turbūt teisingiausia būtų teigti, kad žiniasklaida dalyvauja kalbos vertybių ir nuostatų kaitos procesuose, juos ir atspindėdama, ir sustiprindama“ (L. Vaicekauskienė, 47).

1 TV POKALBIŲ LAIDŲ VEDĖJŲ KALBOS ETIKETAS

1. BUITINIŲ SOCIALINIŲ LAIDŲ VEDĖJŲ KALBA

Buitinių socialinių laidų tematika įvairi. Dažniausiai kalbama apie buitinius dalykus, įvairias gyvenimiškas istorijas, pasakojamos ypatingos asmeninės istorijos. Pokalbių laidose norima sužinoti vieno ar kito asmens nuomonę apie rūpimus dalykus, pasidalyti mintimis. Kaip teigia L. Nevinskaitė, „Kalbantys herojai apie save kalba labai asmeniškai, išreikšdami emocijas; dėmesio centre yra jų jausena. Net jei herojus pasakoja apie neutralius dalykus, tai „perleidžiama“ per jausminę prizmę. Visa tai reiškia, kad herojai į viešumą atsineša daug kasdieninės, buitinės kalbos. Dabartinėje žiniasklaidoje ir įžymybės televizijos pokalbių laidose kalba tarsi privačiai apie asmeninio gyvenimo įvykius ir išgyvenimus“ (L. Nevinskaitė, 189). Informacijos pateikimas čia dažniausiai susijęs ir su siekimu paveikti adresatą – jį įtikinti, sužadinti vienokius ar kitokius jausmus. Tokia kalba įgyja didesnę socialinę vertę visuomenėje.

.1 Pasisveikinimas

Pasisveikinimo žodžių lietuvių kalba turi nemažai: *labas rytas, laba diena, labas vakaras, labą rytą, labą dieną, labą vakarą, labas, sveikas (-a), sveiki (-os), sveikas (-a) gyvas (-a), sveikas drūtas (-a)*. Visos pasisveikinimo formos yra tinkamos, bet vartotinos atsižvelgiant į situaciją.

Buitinėse socialinėse laidose vedėjų pasisveikinama pradedant laidą. Vienose dažniausiai sveikinamasi du kartus – su TV žiūrovais ir studijos pašnekovais („Yra, kaip yra“, „Valanda su Rūta“, „KK2 penktadienis“, „Gero vakaro šou“, „Adomo obuolys“, „Kitoks pokalbis“, „Krepšinio zona“, „DELFI Garažas“, „GARSIAI!“, „(Ne)tobulos“, „DELFI Premjera“, „Sveikatos receptas“,

„Jūs rimtai?“, „Kablys.lt“). Yra laidų, kuriose pasisveikinama ne visuomet arba išvis nesisveikinama („Svarbios detalės“, „Stambiu planu“, „Visi kalba“, „VIDO VIDEo“).

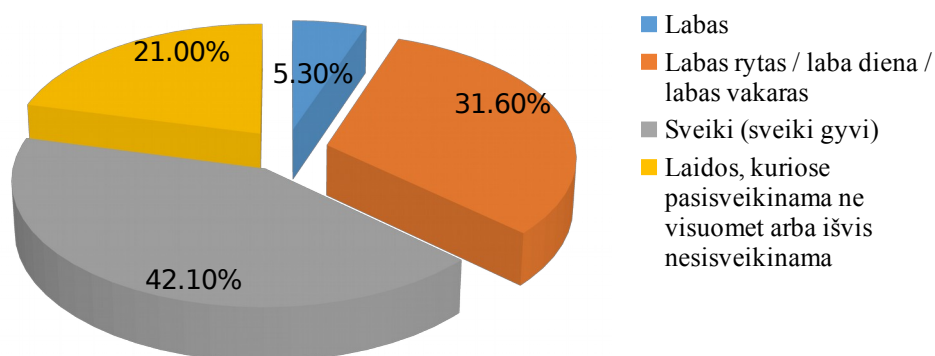
1.2 Pasisveikinimas su žiūrovais

Laidų vedėjų sveikinimosi žodžiai labai įvairūs. Laidos vedėjai dažniausiai renka paros metą įvardijantį pasisveikinimą. Žiūrovai – [žmonių](#) grupė, kuri stebi pokalbių laidą. Skirtingose pokalbių laidose skirtingai įtraukiami žiūrovai – kai kada jie tik stebi veiksmą, kitose laidose žiūrovai yra aktyvūs renginio dalyviai. Žiūrovai gali įvairiai vertinti renginius: plodami, kartais pateikdami savo nuomonę. Dažniausiai laidos vedėjai pradžioje sveikinas su žiūrovais: *labas vakaras* („Yra, kaip yra“, „Valanda su Rūta“, „Gero vakaro šou“, „Adomo obuolys“, „Vakaras su Edita“, „Kitoks pokalbis“), *sveiki* („VIDO VIDEo“, „Krepšinio zona“, „DELFI Garažas“, „(Ne)tobulos“, „DELFI Premjera“, „Jūs rimtai?“, „Kablys.lt“), *labą dieną* („GARSIAI!“). Pasitaiko ir dvigubų pasisveikinimų, kuriais sveikinamasi su laidos žiūrovais ir į juos kreipiamasi: *sveiki susirinkę mūsų studijoje, sveiki gyvi įsijungę LNK televiziją* („KK2 penktadienis“).

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, buitinių socialinių laidų vedėjai dažnai sveikinas žodžių junginiu *labas vakaras, labą vakarą, labas ir sveiki, sveiki gyvi*. Pasisveikinama dvejai – vardininku ir galininku: *labas rytas, labas vakaras, laba diena* ir *labą rytą, labą vakarą, labą dieną*. Abi formos – vardininko ir galininko – taisyklingos, tik vardininkas kiek daugiau įsigalėjęs, nes šios formos neutralesnės, žodžius paprasčiau ištarti ir sukirčiuoti.

Apibendrinant galima teigti, kad stebėtose ir analizuotose pokalbių laidose vedėjai su žiūrovais vienoje laidoje sveikinosi *labas* (5,3 % laidų), *labas rytas, laba diena, labas vakaras, labą dieną* – šešiose laidose (31,6 %), *sveiki, sveiki gyvi* – aštuoniose laidose (42,1 %), keturiose laidose nesisveikinama arba sveikinamasi ne visuomet (21 %). Populiariausias pasisveikinimas *sveiki, sveiki gyvi*.

Sveikinimosi su žiūrovais žodžiai

1.1.3 Pasisveikinimas su dalyviais

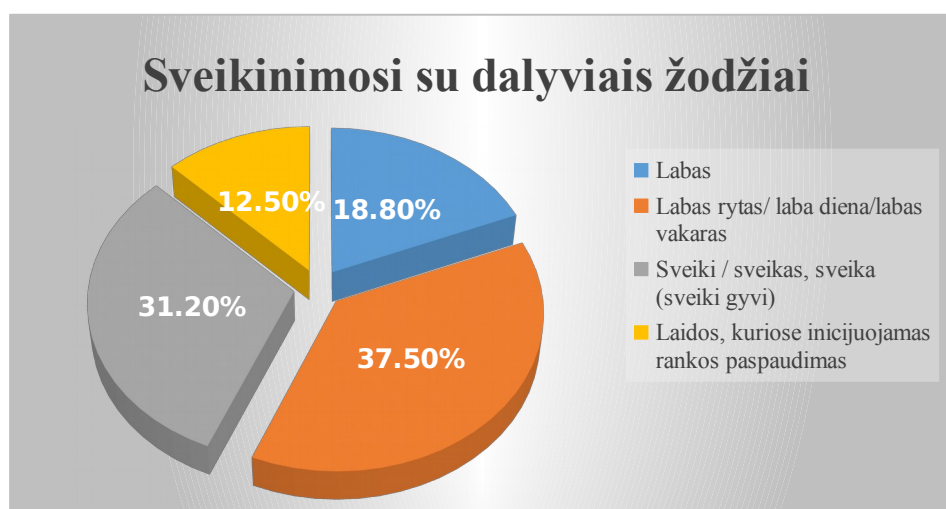
Pokalbio laidų dalyviai („dalyvis – tas, kuris veikia su kitais“, DLKŽ, 107) paprastai į pokalbio laidas yra kviečiami jos rengėjų. Buitinių socialinių laidų dalyviai yra asmenys, kurie atsako į laidos vedėjų (kartais kitų dalyvių) klausimus apie socialines problemas.

„Pasisveikinimas susideda iš dviejų dalių – žodžių (verbalinės) ir veiksmų (techninės)“ (G. Čepaitienė 2007, 117). Kai kuriose laidose, sveikindamiesi su dalyviais, vedėjai, ištarę pasisveikinimo žodžius, inicijuoja rankos paspaudimą („Gero vakaro šou“, „Vakaras su Edita“). Rankos paspaudimas – mandagumo, pagarbos raiška, noras pradėti pokalbį. Dažnai sveikinantis kartu ir kreipiamasi į adresatą: *Labas vakaras, Martynai, Labas, Ugne* („Svarbios detalės“), *Juozai, labas vakaras, Labas vakaras, Erika* (Valanda su Rūta), *Labas vakaras, Marijonai* („Adomo obuolys“), *Labas, Edmundai* („Vakaras su Edita“), *Sveiki, Austėja, Sveiki, Mariau* („Visi kalba“), *Laba diena, Stanislovai, Labas vakaras, Austėja* („Kitoks pokalbis“), *Sveikas, Tomai* („Krepšinio zona“), *Sveika, Egle* („(Ne)tobulos“), *Labas, Mantai* („DELFI Premjera“), *Sveiki, Alisa* („Kablys.lt“). Tai šnekamajai ir oficialiajai kalbai būdingi pasisveikinimai.

Kai laidoje dalyvauja 5–10 dalyvių, sveikinamasi *sveiki susirinkę mūsų studijoje* iš karto su visais („KK2 penktadienis“).

Sveikinimosi žodis *labas* buvo vartojamas trijose laidose, *labas rytas, laba diena, labas vakaras* – 6 (37,5 %), *sveiki, sveikas, sveika, sveiki gyvi* – 5 laidose (37,5 %). Rankos paspaudimas inicijuojamas dviejose laidose (12,5 %). Pasisveikinimo žodžiai, linkintys gero tam tikru metu bei sveikatos, buitinėse socialinėse laidose vartojami vienodai dažnai. Pasisveikinimo žodžiai *labas rytas, laba diena, labas vakaras* priklauso neutraliajam kalbos stiliui, *labas, sveikas, sveika, sveikas*

gyvas, sveika gyva – familiariajam kalbos stiliui, t. y. juos dera vartoti bendraujant su artimais, gerai pažįstamais žmonėmis.

1.4 Kreipimosi žodžiai

Kalbos etiketas ypač susijęs su ritualais, nusistovėjusiais kalbinės elgsenos reikalavimais bei ganėtinai standartizuota jos išraiška. Kalbos etiketui būdingos kelios funkcijos: referentinė (kvietimas, padėka), ekspresyvinė (pagyrimas, komplimentas), apeliatyvinė (įkalbinėjimas, prašymas), poetinė (skambūs palinkėjimai, pašmaikštavimai), metakalbinė (pasitikslinimai pokalbio metu) (G. Čepaitienė 1997, 46). Ryšio palaikymas – fatinė kalbėjimo akto funkcija.

Kreipiniu vadinamas žodis (žodžių grupė), kuriuo kalbant kreipiamasi į asmenį. Kreipinys išreiškia kalbos adresatą ir dažniausiai reiškiamas tikrinių (asmenų vardai bei pavardės) ar bendrinių (asmenų pavadinimai pagal giminystę, amžių, lytį, profesiją, pareigas) daiktavardžių šauksmininku. Kreiptis vardininku – klaida. Kreipiniu sakinyje gali eiti daiktavardžiai, neveikiamieji dalyviai, asmeniniai įvardžiai.

Asmenis reiškiantys įvardžiai vartojami kaip daiktavardžiai (eina veiksmu ir papildiniu), tačiau daiktavardžių nepakeičia. Tai dialogo žodžiai: *aš* – kalbantysis, *tu* – pašnekovas. Santykis *aš–tu* kalbant keičiasi: abu pašnekovai save įvardija įvardžiu *aš*, o kitą pokalbio dalyvį – įvardžiu *tu*. Šio vaidmens negali atlikti jokie kiti žodžiai. Todėl *aš* ir *tu* – ypatingi kalbos ženklai, būtini dialogui. Įvardžiai *mes* ir *jūs* taip pat yra dialogo žodžiai.

4.1 Kreipiniai į dalyvius

Buitinėse socialinėse laidose dažniausiai vedėjai į dalyvius kreipiasi tikrinio daiktavardžio (asmenvardžio) šauksmininku: *Gražina, apie jūsų išvaizdą, juk pakeitėt ne tik plaukus?* („Yra, kaip yra“), *Kurio, Marijonai, titulo?* („Adomo obuolys“), *Labai Monika norėjo įsiterpti, labas vakaras, Monika.* („Yra, kaip yra“), *Nuo jūsų, Vyteni, pradėkim, Martynai, kokios aplinkybės tau susiklostė ir susidėstė, kad dabar toks būdamas sėkmingas muzikantas ir tiek daug pasiekęs, ėmeisi tokios kėdės?* („Svarbios detalės“).

Santykį su pašnekovu laidos vedėjas išreiškia pasirinkdamas įvardžio formas: *Dainiau, tu esi populiarus renginių ir švenčių vedėjas, kaip tavo darbas susijęs su išvaizda ir sveikata?* („KK2 penktadienis“), *Bet iš tikrųjų, Valda, žinai, dėl ko yra labai smagu pristatinėti aktorius ir tokias talentingas aktoras kaip tu?* („Vakaras su Edita“), *O ką tu manai, Arūnai?* („Visi kalba“), *Antanai, o kaip tu manai, kodėl taip nutinka?* („DELFI Garažas“), *Tai, Dariau, klausimas tau* („Kablys.lt“).

TU – lygiaverčiai santykiai,

JŪS – daugiskaita reiškiamą pagarba vyresniam asmeniui, oficialesni santykiai, pvz., su nepažįstamais asmenimis.

Kai nėra sakinyje įvardžio, galima suprasti santykius iš veiksmažodžio formos, nes galūnės rodo skaičių: *Remigijau, šįvakar esat pažadėjęs mums paruošti specialų patiekalą, staigmeną iš kraujo, kas tai bus? Vytarai, ar pažįstat Mindaugą.*

Veiksmažodžių vienaskaitos ar daugiskaitos pasirinkimas bendraujant su pašnekovu priklauso ir nuo asmeninių laidos „Svarbios detalės“ vedėjos Ž. Kropaitės bei adresato santykių. Vienoje laidoje, kurios tema „Kaip tapti televizijos vedėju?“, dalyvavo keletas Ž. Kropaitės bendradarbių. Į juos vedėja kreipėsi vardu+įvardžiu: *Ugne, kaip tu sakytum, išvaizda televizijoje svarbu ir lemia daug, ir padėjo tau ar šalutinis veiksnys?* Tokį bendravimą greičiausiai nulėmė asmeniniai laidos vedėjos ir pašnekovės (U. Galadauskaitės) santykiai. Kaip teigia J. Girčienė, „Žiniasklaidoje kinta viešieji kreipiniai, tai žiniasklaidos ir visuomenės santykių neformalėjimo ženklas“ (J. Girčienė, 191). Galima daryti išvadą, kad vienaskaitos ar daugiskaitos pasirinkimas bendraujant su adresatais dažniausiai priklauso nuo amžiaus, kartais – nuo asmeninių laidos vedėjo ir pašnekovo santykių, tačiau dažnesnis neformalus bendravimas, t. y. familiaresni pasisveikinimo žodžiai.

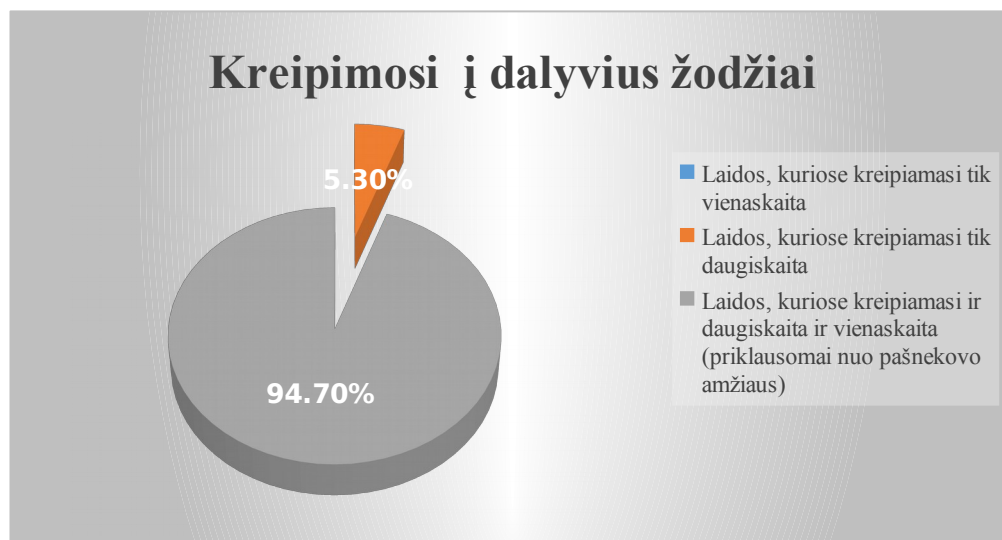
Laidoje „Gero vakaro šou“ laidos vedėjai renkasi kitokius kreipimosi žodžius: *labas, broli*, taip Justinas Jankevičius kreipėsi į Donatą Montvydą, nors aiškiai suprantama, kad *brolis* šiuo atveju nenusako giminystės ryšio.

Priklausomai nuo pašnekovų amžiaus, laidų vedėjai renkasi *tu–jūs* kreipimosi žodžius ir bendraudami vartoja vienaskaitą arba daugiskaitą. „Į žmonių santykių oficialumą, reiškiamą įvardžiu *jūs*, galima žiūrėti kaip į pagarbos santykių variantą“ (A. Rosinas, 42). Į vyresnio amžiaus pašnekovą paprastai kreipiamasi pagarbiai, t. y. asmeniniu įvardžiu *jūs*: *ir Jūs sugrauzėt* („Svarbios detalės“), *Jūs komentudama lyg iš karto ginatės* („Yra, kaip yra“), *O kaip jūs užkuriat tą publiką?* („Vakaras su Edita“), *Rolandai, o kaip jūs manote?* („Krepšinio zona“). Į jaunesnio amžiaus adresatą kreipiamasi *tu*: *Kaip tu saugaisi nuo žaibo?* („Gero vakaro šou“), *O koks buvo jausmas, kai per „Lietuvos balsą“ tu galų gale išgirdai, kad geriausias Lietuvos balsas yra štai Monika?* („KK2 penktadienis“), *Kaip tu galvoji, kokius vyrus tu tada įvardijai?* („Adomo obuolys“), *Lavija, turiu tau klausimą* („(Ne)tobulos“). Laidoje „Valanda su Rūta“ į pašnekovus kreipiantis pasirenkamas tik įvardis *jūs*: *Jūs iki šiol manot ir neatsiimat žodžių, pavadinęs mokytojus Putino smogikais?, Jūs reikalavot pagarbos, kitaip tariant?*

Įvardžių *tu–jūs* pagrindinė funkcija – identifikacija–neidentifikacija arba individualizacija–neindividualizacija (G. Čepaitienė, 72–78). Įvardžio *pats, pati* svarbiausioji forma yra ne pati identifikacija ar individualizacija, o tos identifikacijos ar individualizacijos patvirtinimas, pabrėžimas, veiksmo subjekto ar objekto išskyrimas iš kitų (A. Rosinas, 102). Laidų vedėjai įvardį *pats, pati* kreipdamiesi vartoja panašiai kaip ir įvardžius *jūs–tu*: *Bet pačiam irgi tenka daug pereiti dabar* („Valanda su Rūta“), *O šiaip pats didelis šiukšlintojas?* („Visi kalba“), *O, Lavija, vis tiek pati esi žinoma moteris* („(Ne)tobulos“), *Mindaugai, pats, kai grįžai* („Krepšinio zona“). „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“ skiria 9 įvardžio *pats, pati* reikšmes ir nurodo, kad minėtas įvardis

šnekamojoje kalboje atstoja įvardį *tu*, *tamsta* (DŽ,527). Įvardis vartojamas, kai nepasirenkamas nei *tu*, nei *jūs*, neutralėsnis variantas.

Pastebėta, kad 18 pokalbių laidų (94,7 %) vedėjai kreipiasi arba vienaskaita, arba daugiskaita, priklausomai nuo vedėjo santykių su pašnekovu, amžiaus ar užimamų pareigų.

4.2 Kreipiniai į žiūrovus

„Komunikacijos situacijoje kreipiniu siekiama kontakto su kitu asmeniu (adresatu), atkreipiamas jo dėmesys, akcentuojama, kad informacija skiriama būtent jam. Be minėtų funkcijų, kreipiniu galima parodyti jausmus, emocijas ir kt. Kreipimasis priklauso nuo to, į ką (adresatas yra nepažįstamas, vyresnis, jaunesnis ir pan.), kokioje aplinkoje (oficialiai arba neoficialiai) ir kokia intencija (giriant, barantis ir kt.) kreipiamasi, taip pat nuo paties adresanto etiketo, nuovokos, įpročių, išsilavinimo, nuo pokalbio situacijos. Kreipiniai reiškiami daiktavardžiu (dažniausiai šauksmininku), būdvardžiu, dalyviu. Kreipiniu nelaikomi įvardžiai *tu*, *jūs*. „Santykiai tarp adresato ir adresanto atskleidžiami per daiktavardžių šauksmininką, asmeninius įvardžius, deminutyvines formas ir kt.“ (O. L. Gudžinevičiūtė, <http://zmogusirzodis.leu.lt/index.php/zmogusirzodis/article/view/10> (žiūrėta 2019-11-04)).

Buitinėse socialinėse laidose į žiūrovus kreipiamasi retai. Paprastai kreipiamasi daiktavardžiu arba daiktavardžiu su būdvardžiu, einančiu sakinyje pažyminiu: *Brangūs „Gero vakaro šou“ žiūrovai, šįvakar mūsų laidoje režisierius, aktorius, muzikantas ir kompozitorius...* („Gero vakaro šou“). Taip pat kreipiamasi vien daiktavardžiu: *Ponios ir ponai, vienas ryškiausių šalies dainininkų Donatas Montvydas pristato koncertus šventiniu laikotarpiu* („Gero vakaro šou“). Pokalbių laidų vedėjų pridedami pagal kontekstą pasirenkami žodžiai *pone* (vyriškoji giminė), *ponia* (moteriškoji giminė). Šie žodžiai vartojami ir kaip mandagumo priedėlis prie asmens pavardės ar pareigos reiškiančio daiktavardžio. Lietuvių kalboje būtų galima kreiptis tik vyriškosios giminės

daiktavardžio daugiskaita, tai reikštų, kad apibendrintai kreipiamasi ir į vyrus, ir į moteris. Pateiktas pavyzdys rodo, kad laidos vedėjas pagarbiai kreipiasi atskirai į vyrus ir atskirai į moteris.

Jeigu kreipiamasi tik būdvardžiu, tai paprastai vartojama įvardžiuotinė jo forma: *Tai ką, mielieji, tiek patarimų išgirdę ir prisiklausę, pasidarykim, man atrodo, savo išvadas* („Svarbios detalės“). Įvardžiuotinis būdvardis atstoja daiktavardį.

Kreipinių pasirinkimą buitinėse socialinėse laidose lemia adresato amžius, adresato ir adresanto santykiai. Dažniausiai kreipiamasi daiktavardžio (vardo) šauksmininku. Į laidų žiūrovus kreipiamasi junginiu būdvardis + daiktavardis arba vien daiktavardžiu. Anot J. Girčienės, „Vieni įvardinės ir vardažodinės kreipimosi formų deriniai leidžia pašnekovams išlaikyti socialinį atstumą, kiti – kurti bendrumo, artumo įspūdį“ (J. Girčienė, 192).

.5 Prašymai

Prašymas – kalbos etiketo situacija, kai adresantas žodžiu ar raštu kreipiasi į adresatą ir pageidauja, kad šis įvykdytų kokį nors veiksmą. G. Čepaitienė pagal prašymo intensyvumą skiria trejopo tipo prašymus: neutralus prašymas, maldavimas, liepimas. Neutralus prašymas rodo, kad partneriai lygiaverčiai. Maldaujamojo tipo prašymas rodo, kad adresantas yra priklausomas nuo adresato valios. Šio tipo prašymams būdinga specifinė leksika ir tariamosios nuosakos konstrukcijos. Liepiamojo tipo prašymas rodo, kad adresatas turi paklusti adresanto valiai. Toks prašymas reiškiamas imperatyvais. Pagal raišką skiriami žemiausio laipsnio, aukštesnio laipsnio ir aukšto laipsnio prašymai (Čepaitienė 2007, 153).

.5.1 Prašymai, skirti laidoje dalyvaujantiems asmenims

Dažniausiai tai žemiausio laipsnio, įpareigojantys atlikti vieną ar kitą veiksmą prašymai. Tokiam prašymui reikšti dažniausiai vartojama *prašyti* asmenuojamoji forma Mandagumo žodis *prašom* vartojamas tik su bendratimi. Pokalbio laidų vedėjų *prašom*, vartojamas su liepiamąja nuosaka, yra klaida: *O pademonstruokit mums, prašau* („Valanda su Rūta“), *Sėskite, prašau, čia, jeigu galima* („Vakaras su Edita“). Šiuose sakiniuose pakaktų liepiamosios nuosakos veiksmazodžio, tačiau su žodžiais *prašau, prašom, prašyčiau* prašymas išreiškiamas mandagiau. A. Kučinskaitės teigimu, *prašau* geriau keisti žodžiu *prašom* (A. Kučinskaitė, 107).

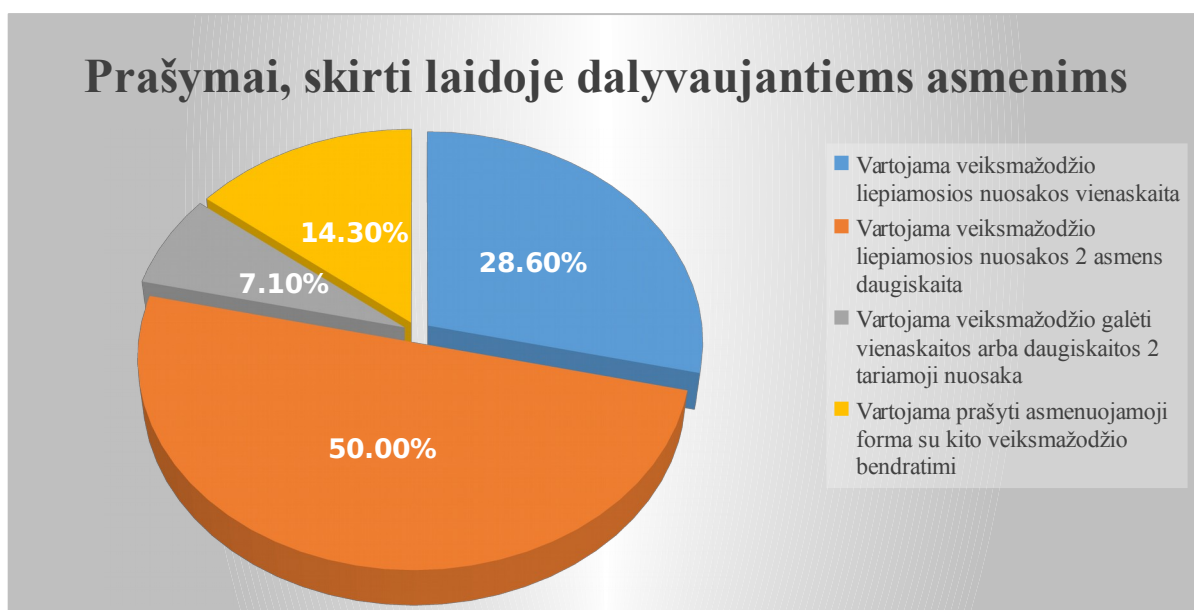
Buitinėse socialinėse laidose prašymai dažnai turi liepiamąjį atspalvį. Tada jie paprastai reiškiami įvairios semantikos veiksmazodžių liepiamąja nuosaka. Priklausomai nuo adresato amžiaus, laidų vedėjai reikšdami prašymą renkasi veiksmazodžio liepiamosios nuosakos 2 asmens vienaskaitą arba daugiskaitą. Priklauso nuo to, kokie santykiai: jei kreipiasi *tu*, vartos vienaskaitą, jei *jūs* – daugiskaitą. Jei prašoma jaunesnio pašnekovo – vartojama liepiamosios nuosakos

vienaskaita: *Aš klausiau, kokia yra tavo svajonių moteris, pamėgink šiandien atsakyti į jį* („Adomo obuolys“), *Dainiau, išduok merginoms ir visiems kitiems paslaptį, kiek tau metų* („KK2 penktadienis“), *Pasakyk, o kaip tau pačiai tai pavyksta* („(Ne)tobulos“), *Sakyk, Monika, o kaip ten buvo?* („DELFI Premjera“). Kai kalbinamas pašnekovas yra vyresnis, liepimui reikšti pasirenkama veiksmažodžio liepiamosios nuosakos 2 asmens daugiskaita: *Pasakykit, kaip tai padaroma?* („Yra, kaip yra“), *Norėčiau, kad dar pakomentuotumėt dar vieną nuotrauką, tai yra štai ši nuotrauka su Jo Ekscelencija Lietuvos Respublikos prezidentu Valdu Adamkumi* („Vakaras su Edita“), *Isitaisykit, Henrikai* („Stambiu planu“), *Labas vakaras, Agne, ateikit pas mus* („Valanda su Rūta“), *Sakykit, o kaip tai vyksta?* („Kitoks pokalbis“), *Sakykit, o kokia jūsų nuomonė apie tai?* („VIDO VIDEo“), *Sakykit, o kas yra svarbiausia, ko reikia laikytis?* („Sveikatos receptas“).

Aukšto laipsnio prašymams būdingos konstrukcijos su veiksmažodžiu *galėti* tariamosios nuosakos vienaskaitos arba daugiskaitos forma. Adresantas pabrėžia savo priklausomybę nuo pašnekovo valios: „Ar galėtumėte išskirti ryškiausius tokius įvykius?“ („Visi kalba“). Taip laidos vedėja prašo Artūro Zuoko plačiau papasakoti apie *linčo* teismą.

Norint pabrėžti mandagumą ir nekategoriškumą, vartotina tariamosios nuosakos forma *prašyčiau, prašytume*, tai pati „mandagiausia“ asmenuojama prašymo forma.

Apibendrinant galima teigti, kad veiksmažodžio liepiamosios nuosakos vienaskaita vartojama keturiose laidose (28,6 %), veiksmažodžio liepiamosios nuosakos 2 a. daugiskaita – septyniuose laidose (50 %), vienoje laidoje vartojama veiksmažodžio *galėti* daugiskaitos 2 a. tariamoji nuosaka (7,1 %), *prašyti* asmenuojamoji forma su kito veiksmažodžio bendratimi; pavartota dviejose laidose (14,3 %). Esama netaisyklingų formų: *prašau* vartojamas su liepiamąja nuosaka; *prašau* vartojamas po veiksmažodžio.

.5.2 Prašymai, skirti laidos žiūrovams

Mandagumo žodelis *prašom* žodynuose apibūdinamas kaip jaustukas, vartojamas reikšme „malonėkite, teikitės“ (mandagiai kviečiant, prašant, raginant) (<http://www.vlkk.lt/konsultacijos/9416-prasom-prasau-prasyciau-prasome-prasytume> (žiūrėta 2019-12-14)). Prašymų, skirtų laidos žiūrovams, nėra gausu. Dažniausiai tai ne tiesioginiai prašymai, o greičiau kvietimai: *Niekur nepabėkite, nes mes tuoj grįšime* („Gero vakaro šou“), *Likit su LNK* („KK2 penktadienis“), *Rašykite į „Facebook LRT“ paskyrą* („Visi kalba“). Leksinėje tokių kvietimų raiškoje nėra specialių prašymo žodžių. Stebėtų televizijos laidų vedėjai, kaip minėta, vartodami *prašom* su liepiamąja nuosaka, pažeidžia kalbos normas: *O pademonstruokit mums, prašau* („Valanda su Rūta“), *Sėskite, prašau, čia, jeigu galima* („Vakaras su Edita“), turėtų būti *prašom pademonstruoti, prašom sėstis*.

.6 Padėkos

G. Čepaitienė teigia: „Tikras dėkingumo jausmas esti tada, kai adresantui adresato veikla yra naudinga arba kelia malonius jausmus. Tiriamas dėkingumas sietinas su tam tikromis viešojo gyvenimo situacijomis (pavyzdžiui, dėkojama baigus viešąją kalbą), tai sietina ne su paties adresanto jausena, bet su tam tikrai bendruomenei priimtinomis kalbinės elgsenos normomis. Padėkos tikslas – parodyti adresatui dėmesį, pademonstruoti, kad adresantas pastebi adresato veiksmus ir juos vertina“ (G. Čepaitienė, http://litanistusamburis.lt/wp-content/uploads/2015/08/Cepaitiene_BK_87_Straipsnis.pdf).

Lietuvių kalboje įprasta dėkoti jaustukais *ačiū* ir *dėkui*. Dažnai vartojamos veiksmažodžio *dėkoti* formos. Padėkos žodžiai paprastai sakomi sakinio pradžioje. Kai padėka akcentuojama, padėkos žodžiai gali būti pasakomi kelis kartus.

Buitinėse socialinėse laidose pokalbio metu ar jo pabaigoje dažnai reiškiamą padėką. Gali būti dėkojama laidos dalyviams ir laidos žiūrovams. Laidos dalyviams paprastai dėkojama už dalyvavimą laidoje, o laidos žiūrovams – už žiūrėjimą.

.6.1 Padėkos dalyviams

Pašnekovams dažniausiai dėkojama už dalyvavimą laidoje. Laidų vedėjai paprastai padėką reiškiantį jaustuką *ačiū* vartoja greta informatyviosios frazės, t. y. nurodo, už ką dėkoja ir (ar) kam dėkoja: *Ačiū jums labai, labai, labai¹ už jūsų patirtį, istorijas, kuriomis jūs su mumis pasidalinote* („Valanda su Rūta“), *Ačiū seneliui arba geram „bičiui“ Vytautui* („Gero vakaro šou“), *Labai labai*

¹Ačiū labai – žodžių tvarkos klaida

ačiū, kad atėjote („Vakaras su Edita“), Ačiū tau, Marijonai („Adomo obuolys“), Ačiū, kad užsukot, pašnekėjot su manimi („Stambiu planu“), Ačiū tau („Kitoks pokalbis“), Ačiū, Rolandai, už pokalbį, ačiū, Vaidai („Krepšinio zona“), Tai ką gi, labai ačiū, kad užsukote pas mus ir radote laiko papasakoti šiek tiek apie tai, ką veikiate („DELFI Garažas“). Vartojama formulė *padėkos žodis+kiti žodžiai* (už ką dėkojama): *Indre, labai ačiū tau už šitą pokalbį („Visi kalba“).*

Dėkojant dalyviams, daroma klaidų, pažeidžiamos bendrinės lietuvių kalbos normos. *Ačiū jums labai, ačiū tau labai* turėtų būti keičiamas *labai labai ačiū (dėkui)*. Kaip teigia A. Kučinskaitė, tarp žodžių *ačiū* neleistina įterpti *ir (ačiū ir ačiū)*. Reikia sakyti *labai labai ačiū (dėkui)*. Dar didesnė klaida – *didelis ačiū*.

Neįprastą vienos „Yra, kaip yra“ laidos padėką nulėmė tema. Laidoje kalbėta apie grožio įtaką ieškant antrosios pusės. *Aš širdingai dėkoju visiems už atvirumą, iš tikrųjų labai labai gera kalbėtis, kai mes tokie atviri* – taip laidos vedėja išreiškė šiltus jausmus pašnekovams.

.6.2 Padėkos žiūrovams

Buitinėse socialinėse laidose padėkas žiūrovams, kaip ir padėkas dalyvavusiems asmenims, laidos vedėjai išreiškia jaustuku *ačiū*: *Ačiū, kad pasirinkote vakarą su Edita („Vakaras su Edita“), Ačiū jums, gerbiami televizijos žiūrovai, kad buvote su mumis („Valanda su Rūta“), Ačiū, kad buvot su mumis („Svarbios detalės“), Ačiū, kad buvote („VIDO VIDEO“), Ačiū visiems, kad žiūrėjot („DELFI Premjera“), Ačiū jums, kad buvote kartu su „Sveikatos receptu“ („Sveikatos receptas“), Ačiū visiems, kad žiūrėjote („Jūs rimtai?“), Ačiū jums, kad žiūrėjote („(Ne)tobulos“).*

.7 Atsisveikinimas

Atsisveikinimas reiškia pokalbio pabaigą. Atsisveikinti galima labai įvairiai. Sovietiniais metais buvo draudžiamas senasis atsisveikinimas *sudie*. Šiandien jis į kalbą grįžta. Vartojami ir kiti atsisveikinimo žodžiai: *viso labo, viso gero, viso geriausio, iki pasimatymo, iki, laimingai, likite sveiki* ir kt. Visi jie vartotini, tik derėtų skirti, kuris atsisveikinimas tinka baigiant pokalbį su draugu, o kuris – su nepažįstamu žmogumi. A. Kučinskaitė teigia, kad atsisveikinti tinkamiausios mandagumo formos *viso labo, viso gero*, familiarūs atsisveikinimo žodžiai yra *viso geriausio, viso, iki rytojaus, iki, likite sveikas* (A. Kučinskaitė, 107).

Dauguma buitinių socialinių laidų baigiamos atsisveikinimu. Atsisveikinama su laidos dalyviais, žiūrovais. Pačios atsisveikinimo frazės labai įvairios.

1.7.1 Atsisveikinimai su dalyviais

Laidose vedėjai su konkrečiu pašnekovu bendrauja ilgesnį laiko tarpą ar trumpesnį laiką. Dažniausiai vedėjai įsijaučia į pašnekovo problemas, rūpesčius, džiaugsmus. Pokalbiai baigiami ne

atsisveikinimo žodžiais, o linkėjimais. Linkėjimas yra svarbesnė kalbėjimo akto dalis nei atsisveikinimas. Atsisveikinimas žymi pokalbio pabaigą, o linkėdami parodome dėmesį pašnekovui, tarsi sakome, kad svarbu, rūpi, kaip jam seksis toliau. Paprastai laidų vedėjai linki savo vardu: *Ačiū visiems atėjusiems, iki, gero vakaro*.

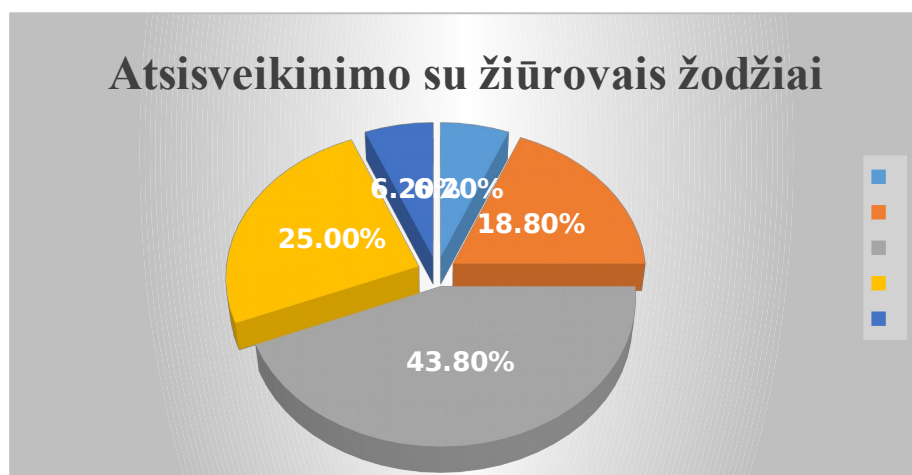
7.2 Atsisveikinimai su žiūrovais

Laidos „Gero vakaro šou“ atsisveikinimai išplėtoti, kuriais ne tik atsisveikinama, bet ir linkima: *Iki pasimatymo kitą savaitę tuo pačiu metu, per tą patį geriausią kanalą TV3. Ačiū visiems atėjusiems, iki, gero vakaro*. Pavyzdys rodo, kad atsisveikinimo frazėje du kartus vartojami atsisveikinimo žodžiai.

Pasitaiko atvejų, kai nėra tiesiogiai atsisveikinama, o tiesiog linkima: *Gražaus ir jaukaus likusio vakaro su mūsų televizija* („Kitoks pokalbis“), *Linkiu, žiūrovui, kad sulauktumėm „Žalgirio“ ir kitų lietuviškų komandų pergalių greičiau nei pirmojo sniego šiemet* („Krepšinio zona“), *Likite sveiki* („Sveikatos receptas“).

Buitinėse socialinėse laidose atsisveikinant su žiūrovais vyrauja tokie atsisveikinimai: *Iki greito* („Yra, kaip yra“), *Gero vakaro* („Vakaras su Edita“), *Sudiev* („KK2 penktadienis“), *Iki* („DELFI Garažas“), („Jūs rimtai?“), *Iki kitų „DELFI Premjera“ laidų*, *iki* („DELFI Premjera“), *Iki kitų susitikimų* („Kablys.lt“), *Iki kitos savaitės* („(Ne)tobulos“).

Greta atsisveikinimo žodžių daugelyje buitinių socialinių laidų minimas kitos laidos laikas, t. y. ta savaitės diena, kurią laida rodoma: *Iki kito penktadienio* („Adomo obuolys“), *Iki kito ketvirtadienio* („Svarbios detalės“), *Iki pasimatymo kitą ketvirtadienį* („Valanda su Rūta“), *Iki kito penktadienio* („Visi kalba“). Vedėjai vartoja ir oficialius, ir familiarius atsisveikinimo žodžius. Dominuoja *iki* (*iki pasimatymo, iki greito, iki kitų susitikimų, iki kitos savaitės*) (septynios laidos, 43,8 %), Atsisveikinimo žodžiai, greta kurių minimas kitos laidos laikas, t. y. ta savaitės diena, kurią laida rodoma (keturios laidos, 25 %), atsisveikinimai, kuriais ne tik atsisveikinama, bet ir linkima (viena laida, 6,2 %), nėra tiesiogiai atsisveikinama, tiesiog linkima (trys laidos, 18,8 %).

Buitinių socialinių laidų vedėjai kalbos etiketo požiūriu bendrauja labai įvairiai. Buitinėse socialinėse laidose paprastai sveikinamasi du kartus: vieną kartą su žiūrovais, kitą – su dalyviais. Yra laidų, kuriose ne visuomet pasisveikinama. Paros metą įvardijantys ir sveikatos linkintys pasisveikinimai vartojami vienodai dažnai. Kreipiamasi paprastai daiktavardžio šauksmininku. Atsižvelgdami į pašnekovų amžių, užimamas pareigas, į vedėjo santykį su pašnekovu, laidų vedėjai renkasi *tu–jūs* kreipimosi žodžius. Laidų vedėjai įvardį *pats, pati* kreipdamiesi vartoja panašiai kaip ir įvardžius *jūs–tu*.

Buitinėse socialinėse laidose dažniausiai vartojami žemiausio laipsnio prašymai, įpareigojantys atlikti vieną ar kitą veiksmą. Tokiam prašymui reikšti dažniausiai vartojama veiksmažodžio *prašyti* asmenuojamoji forma. Liepiamojo tipo prašymai paprastai reiškiami žodžiu *prašom* ir įvairios semantikos veiksmažodžio bendratimi. Liepiamojo tipo prašymai paprastai reiškiami įvairios semantikos veiksmažodžio liepiamąja nuosaka. Tokių prašymų konstrukcijoms būdinga veiksmažodžio *norėti* asmenuojamųjų formų vartosena. Prašymų, skirtų laidos žiūrovams, nėra gausu. Dažniausiai tai ne tiesioginiai prašymai, o greičiau kvietimai.

Padėkos retos. Laidų vedėjai padėką reiškiančius jaustukus *ačiū, dėkui* vartoja greta informatyviosios frazės, t. y. nurodo, už ką dėkoja ir (ar) kam dėkoja.

Dauguma buitinių socialinių laidų baigiamos atsisveikinimu. Dažniau atsisveikinama su laidos žiūrovais, retai – su laidos dalyviais. Pastariesiems dėmesys demonstruojamas dėkojant. Vartojami oficialiam bendravimui būdingi atsisveikino žodžiai: *viso gero, sudiev, iki pasimatymo, labanakt*, žodžiais ar posakiais, kurie turi familiaraus stiliaus atspalvį: *iki, likite sveiki, viso geriausio*.

VISUOMENINIŲ POLITINIŲ LAIDŲ VEDĖJŲ KALBA

Visuomeninių politinių laidų tematika siauresnė, nei buitinėse socialinėse laidose – čia dažniausiai svarstomi ir aptariami politiniai klausimai, visuomenei aktualios problemos. Dalyvių tikslas – išreikšti savo nuomonę, laidos vedėjų tikslas – sužinoti laidos dalyvių ir žiūrovų nuomonę vienu ar kitu visuomeninio gyvenimo arba politikos klausimu, atsakyti į suformuluotą klausimą. Tokio tipo laidos dalyviai paprastai yra pasiskirstę į dvi priešingas grupes. Oponentai stengiasi kalbėti įtikinamai, remiasi gyventojų nuomone. Pasitaiko, kai visuomeninėse politinėse laidose dažniau remiamasi ne argumentais, o emocijomis. Ž. Pečiulis teigia, kad „Lietuvos patirtis nepatvirtina prielaidos, kad žiūrovai pasitiki solidžiais vedėjais“ (http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030528/zini_01.html) (žiūrėta 2019-12-04).

Paprastai visuomeninės politinės laidos vyksta tiesioginio eterio metu, laidos žiūrovai skambindami ir balsuodami išreiškia savo nuomonę. „Populiarūs politiniai debatai: debatuose įvairių partijų atstovai išsako savo partijų poziciją aktualiais visuomenei klausimais. Tokiais debatais nesiekama kokio nors susitarimo ar bendro sprendimo priėmimo“ (D. Mikulėnienė, 22).

.1.1 Pasisveikinimas

Dažniausiai laidos pradedamos dvigubu pasisveikinimu: pirmą kartą sveikinamasi su laidos žiūrovais, antrą – su laidos dalyviais.

.1.2 Pasisveikinimas su žiūrovais

Sveikinamasi paprastai žodžių junginiu *labas rytas, laba diena (labą dieną), labas vakaras (labą vakarą)*, rečiau – *sveiki*, bet pačią pasisveikinimo frazę laidų vedėjai išplečia minėdami laidos pavadinimą, savaitės dieną, laidos pobūdį, kartais – prisistatydami patys: *Sveiki eteryje*, „Delfi dėmesio centre“ („Delfi dėmesio centre“), *Labas vakaras, tiesioginiame eteryje*, „LRT forumas“ („LRT forumas“), *Laba diena* („Teisė žinoti“), *Labas vakaras* („Teisė žinoti“), *Labas vakaras, čia „Dienos tema“ ir aš, Indrė Makaraitytė* („Dienos tema“), *Labas vakaras. Tiesioginiame Lietuvos ryto televizijos eteryje* – „Nuoga tiesa“ („Nuoga tiesa“), *Sveiki, čia Rimvydas Valatka* („@rimvydasvalatka“), *Laba diena, tiesioginiame „Lietuvos ryto“ televizijos eteryje aktualių pokalbių laida* – „Lietuva tiesiogiai“ („Lietuva tiesiogiai“), *Sveiki, čia „Boso valanda“* („Boso valanda“), *Sveiki* („DELFI 11“), („DELFI Diena“).

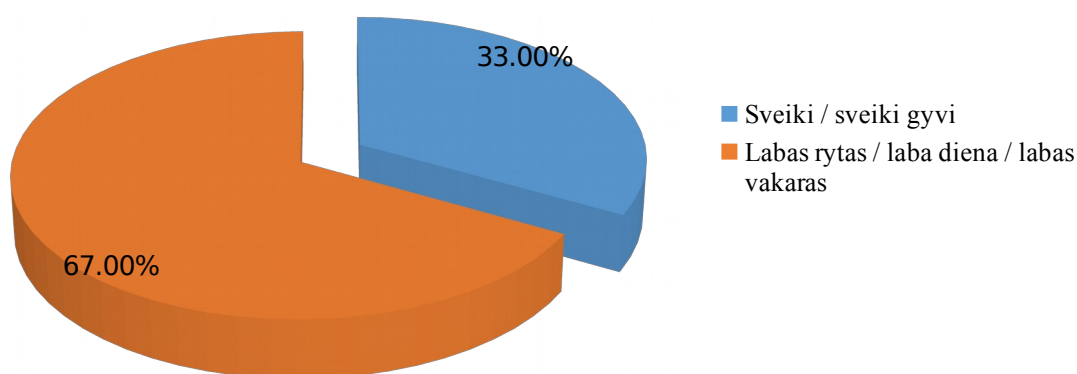
Kitose laidose sveikinantys su žiūrovais kartu ir kreipiamasi: *Labas vakaras, Lietuva* („Labas vakaras, Lietuva“). Taip pat kreipiamasi pagarbą reiškiančiu dalyviu ar įvardžiuotiniu būdvardžiu: *Labas rytas, mieli LNK televizijos žiūrovai* („Rytas su LNK“), *Labas vakaras, mielieji „Lietuvos ryto televizijos“ žiūrovai* („Patriotai“), *Labas vakaras, gerbiami „DELFI TV“ žiūrovai* („Atsakingas

požiūris“), *Laba diena, DELFI televizijos žiūrovai*(„Dienos Tema“), *Labas rytas, mieli „DELFI TV“ žiūrovai ir „DELFI Ryto“ bičiuliai* („DELFI Rytas“).

Įprasta sveikintis pokalbio pradžioje. Pažymėtina, kad visuomeninėse politinėse laidose, dažniau negu buitinėse socialinėse laidose, sveikinamasi tęsiant pokalbį, t. y. laidai įpusėjus. Tai greičiausiai lemia tai, jog visuomeninės politinės laidos rodomos tiesioginio eterio metu.

Nustatyta, kad visuomeninėse politinėse laidose vedėjai su žiūrovais (dvylikoje laidų) sveikinas *labas rytas, laba diena, labas vakaras* (67 %), *sveiki, sveiki gyvi* – šešiose laidose (33 %).

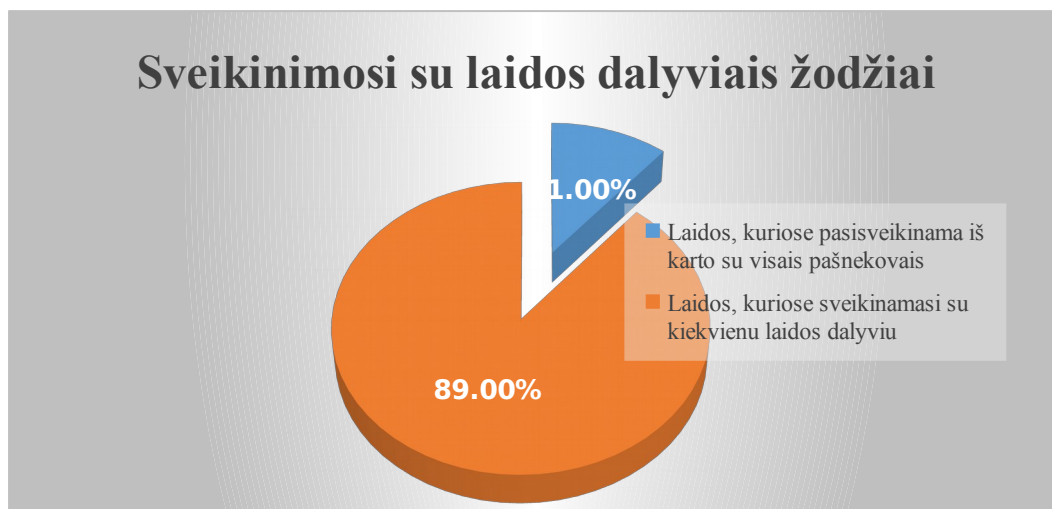
Sveikinimosi su žiūrovais žodžiai

1.3 Pasisveikinimas su laidos dalyviais

Pasisveikinimai su laidos dalyviais taip pat gali būti dvejopi. Vienose laidose sveikinamasi iš karto su visais laidoje dalyvaujančiais pašnekovais. Paprastai tai paros metą įvardijantis pasisveikinimas: *Labas vakaras visiems* („LRT forumas“), *Sveiki* („Lietuva tiesiogiai“). Kitose laidose sveikinamasi su kiekvienu laidos dalyviu, tai daroma paprastai po pristatymo žodžių: *Sveiki, ministre*(Linui Linkevičiui) („Dienos tema“), *Palmira, labas vakaras*(„Nuoga tiesa“), *(Aurelijui Verygai)* („Delfi dėmesio centre“), *Labas rytas* („Rytas su LNK“), *Labas vakaras, Irma* („Labas vakaras, Lietuva“), *Labas vakaras* („Atsakingas požiūris“), *Labas, Arūnai* („Publikos nuomone“), *Laba diena* („DELFI Tema“), *Labas rytas, Kristina* („DELFI Rytas“), *Sveiki*(„DELFI 11“), *Sveiki, Laba diena* („DELFI Diena“). Tinkamiausi pasisveikinimo žodžiai *labas rytas, laba diena, labas vakaras*. Politinėse laidose nepastebėta pasisveikinimo galininko linksniu *labą rytą, labą dieną, labą vakarą*. Neutralioji bendrinės lietuvių kalbos norma yra pasakymas *laba diena* (vardininkas). Šalutinis normos variantas – galininkas (*labą dieną*). „Galininkas gali būti laisvai vartojamas publicistinio, meninio stiliaus tekstuose, šnekamojoje kalboje“(<http://www.vlkk.lt/konsultacijos/3940-laba-diena> (žiūrėta 2019-12-16)).

Nustatyta, kad dviejose laidose (11 %) pasisveikinama iš karto su visais pašnekovais, šešiolikoje laidų (89 %) pasisveikinama su kiekvienu laidos dalyviu atskirai.

.2 Supažindinimas (pristatymas)

Dalyvauti TV pokalbių laidose asmenys kviečiami dėl užimamos visuomeninės padėties, veiklos patirties. Laidų temos reikalauja, kad pašnekovai būtų gerai su problematika susipažinę žmonės. Pakviesti asmenys laidose yra pristatomi.

Pristatymas paprastai vyksta per tarpininką. Supažindinamas tarpininkas atsižvelgia į lytį, amžių, asmens padėtį visuomenėje. Pirmiausia dera pristatyti vyriškį moteriai, jaunesnį vyresniam, pavaldinį viršininkui. Pristatant pasakomas vardas, pavardė, pareigos (A. Kučinskaitė, 63).

Visose visuomeninėse politinėse laidose po pasisveikinimo pristatomi laidos dalyviai. Tarpininko vaidmenį atlieka laidos vedėjas. Jei laidoje dalyvauja svarbias politines pareigas užimantys asmenys, jie pristatomi atsižvelgiant į užimamų pareigų svarbumą: *Šiandien pas mus laidoje ministras pirmininkas – Saulius Skvernelis, buvę premjerai – Andrius Kubilius, Gediminas Kirkilas ir Eugenijus Gentvilas, o taip pat² mūsų laidoje – ekonomistas, Vilniaus universiteto profesorius Romas Lazutka bei Mykolo Romerio universiteto politologė Rima Urbonaitė*(„LRT forumas“). Visose laidose pristatymas yra nusistovėjęs: laidos dalyvio vardas, pavardė + pareigos: *Vytautas Bruveris, Lietuvos ryto žurnalistas, Bernardas Gailius, šiaip istorikas, bet ir Lietuvos žinių*

²samplaika o taip pat nevartotina vienuose sakinių dalims ir sakinių dėmenims pridurti.

politikos komentatorius, ir Marius Laurinavičius, Vilniaus politikos analizės instituto politikas („Teisė žinoti“), Arūnas Dulkys, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolierius („Boso valanda“). Dažnai pasitaiko ir kiek kita pristatymo formulė – pirmiausia nurodomos laidos dalyvio pareigos, po to – vardas ir pavardė: Užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius („Dienos tema“), Galimas kandidatas prezidento rinkimuose – Gitanas Nausėda („Delfi dėmesio centre“), Teisingumo viceministrė Irma Gudžiūnaitė („Labas vakaras, Lietuva“), Filosofas Alvydas Jokubaitis („@rimvydasvalatka“), Krizinio nėštumo centro įkūrėja bei vadovė Zita Tomiliniene („Rytas su LNK“), Apie tai šiandien kalbėsime su buvusiu generaliniu prokuroru Artūru Paulausku („Lietuva tiesiogiai“), Seimo liberalų sąjūdžio frakcijos narys Simonas Gentvilas („DELFI Diena“), Verslo aktualijų žurnalistė Raminta Rakauskė („DELFI Rytas“), Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacijos vadovu Mindaugu Statulevičiumi („DELFI Tema“), Profesionali auditorė, į ankstyvą politinę pensiją išėjusi buvusi viena valstybės vadovių, buvusi Seimo pirmininkė, tris kartus išrinkta į Seimą, buvusi Darbo partijos pirmininkė, dviejų vaikų mama Loreta Graužinienė („Publikos nuomone“), Inovacijų ir plėtros direktorius Virginijus Brunza („Atsakingas požiūris“).

.3 Kreipimosi žodžiai

„Kreipimosi formų kaita siejama su socialiniais ir politiniais pokyčiais – perėjimu nuo hierarchinių prie demokratinių santykių“ (J. Girčienė, 192). Visuomeninių politinių laidų dalyviai nėra atsitiktiniai, o parenkami rengėjų. Laidų pobūdis lemia tai, kad dažniausiai laidų dalyviai – Seimo nariai, politikai, politologai, visuomenės veikėjai. Skirtingai nei buitinėse socialinėse laidose, visuomeninėse politinėse laidose dažniausiai pašnekovai išsako ne savo asmeninę poziciją, o atstovaujamos institucijos įsitikinimus, politines pažiūras ar kt.

.3.1 Kreipiniai į dalyvius

Dažniausiai kreipiamasi daiktavardžio šauksmininku: pavarde, rečiau vardu, kreipinį praplečiant priedėliu *ponas, ponia*: *Taigi, pone Nausėda, gal nuo jūsų citatų pradėsime* („Delfi dėmesio centre“), *Ar LRT komisijos išvadose yra politikos, ar yra tikrai ekonominės, ūkinės veiklos tyrimas, pone Šindeiki?* („Teisė žinoti“), *Pone Gentvilai* („LRT forumas“), *Pone Žemaitaiti* („Nuoga tiesa“), *Pone Dambrauskai* („Nuoga tiesa“), *Pone Šedbarai* („Lietuva tiesiogiai“). Žodžiai *ponas, ponia* lietuvių bendrinėje kalboje visų pirma vartojami mandagumo priedėliais pavardėms bei vardams arba kreipimosi žodžiais, kaip ir kitose Europos kalbose. Seniau minėto termino vartosena daug kuo skyrėsi nuo dabartinės. *Ponas* visų pirma reiškė didžiūną, didiką, stambų žemvaldį („Lietuvių enciklopedija“ 2014, 266–269). Dabar minėti žodžiai nerodo nei kilmingumo, nei kokios nors socialinės padėties, yra neutralūs. Kreipimosi žodžiai *ponas, ponia* reiškia skirtingas lytis. Visuomeninėse politinėse laidose dalyvauja daugiau vyrų. Visuomeninėse politinėse laidose

moteris dalyvauja rečiau. Į laidoje dalyvaujančias moteris, taip pat kaip ir į vyrus, nepriklausomai nuo dalyvių užimamų pareigų, kreipiamasi pavarde ir priedėliu *ponia*: *Ponia Šešelgyte, karinio laivo užpuolimas, kitos valstybės neutraliuose vandenyse, kitos valstybės kariniai laivai, ką tai reiškia?*(„Delfi dėmesio centre“), *Ponia Žebiene* („Dienos tema“), *Ponia Širinskiene, jūs, kaip viena iš projekto rengėjų, ar galite pasakyti, kodėl reikia šito mokesčio?*(„Lietuva tiesiogiai“). Kai kreipiantis įvardijamos adresanto pareigos, priedėliai nevartojami. Laidos eigoje į moteris dalyves kreipiamasi kitaip, t. y. vardu ir priedėliu *ponia*: *Ponia Vilija, štai ką ponas Andriukaitis kalba* („Dienos tema“). *Ponas*+vardas į laidose dalyvaujančius vyrus būtų nebuvo kreipiamasi. Kaip teigia J. Šukys, Abi kreipinio formos – *ponas* ir *pone* – yra laikomos bendrinės kalbos normomis. Tačiau pirmenybė teikiama mandagumo priedėlio *ponas* šauksmininkui. (J. Šukys, 339).

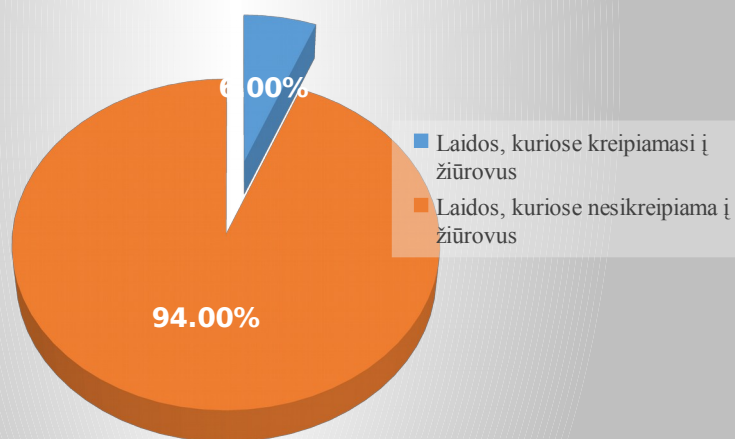
Kai laidoje dalyvauja aukštas pareigas užimantys pareigūnai, kreipiantis nurodomos adresato pareigos: *Taigi, premjere, jūs neseniai sakėte, kad puolimas prieš jus toks didelis, kad, na neilgai trukus apsispręsite kandidatuoti į prezidentus* („LRT forumas“), *Taigi, ministre, gal nuo jūsų* („Delfi dėmesio centre“), *Pone mere* („Dienos tema“). Pašnekovų užimamas pareigas įvardijantys kreipiniai paprastai vartojami laidos pradžioje.

Pasitaiko, kad visuomeninėse politinėse laidose į pašnekovus kreipiamasi ir junginiu dalyvis+ daiktavardis: *Gerbiamas Alvydai* („@rimvydasvalatka“), *Gerbiamas Donatai, žmonės mėgsta pasidžiaugti, sakydami, gyvename tarsi Dievo užantyje* („Labas vakaras, Lietuva“).

.3.2 Kreipiniai į žiūrovus

Visuomeninėse politinėse laidose retai kreipiamasi į anapus ekrano esančius žiūrovus. Kreipiamasi į nematomą, nebylią auditoriją: *Ir šiandien, ponios ir ponai, mūsų „Nuogoje tiesoje“ yra šventė, pas mus atėjo sveikatos apsaugos ministras – Aurelijus Veryga* („Nuoga tiesa“), *Gerbiamieji, jūs balsavote, nusprendėte, kad nepakeis, kad tie smulkūs tokie, bet labai skaudūs tiems žmonėms, kurie tai patyrė pabandydami jūsų gyvenimo nepakeis, ypač tų skurdžiųjų* („Nuoga tiesa“). Apibendrinant galima teigti, kad būtent laidoje „Nuoga tiesa“, palyginus su kitomis laidomis, ir yra dažniausiai kreipiamasi į žiūrovus. Nustatyta, kad septyniolikoje visuomeninių politinių laidų (94 %) nesikreipiama į žiūrovus.

Kreipiniai į žiūrovus

.4 Prašymai

Buitinių socialinių laidų ir visuomeninių politinių laidų prašymus galima būtų skirti į dvi grupes: prašymai, skirti laidoje dalyvaujantiems asmenims, ir prašymai, skirti laidos žiūrovams.

.4.1 Prašymai, skirti laidoje dalyvaujantiems asmenims

Visuomeninėse politinėse laidoose prašymų yra mažai. Sakomi neutralūs prašymai, greičiau kvietimai, raginimai kalbėti, raginama adresatui suteikti žodį. Kaip ir buitinėse socialinėse, taip ir visuomeninėse politinėse laidoose prašymui reikšti dažniausiai vartojamas liepiamosios nuosakos daugiskaitos 2 asmuo: *Tai sakykit, dabar žvelgiant bendrai iš karto į prabėgusius metus, kokie jie buvo?* („Labas vakaras, Lietuva“), *Giedriau, pasakykit* („Nuoga tiesa“), *Jūs dabar atsisėskite čia* („Patriotai“), *Dainiau, sakykit* („Lietuva tiesiogiai“).

„LRT forumo“ laidos vedėjas prašydamas, ragindamas dalyvį, paprastai nevartoja specialių prašymo žodžių, tačiau galima tai suprasti iš kreipimosi: *Premjere, labai trumpai, Trumpai, pone Puteiki, laikas eina, Pone Mazuroni, trumpai*. Penkiose laidoose (28 %) yra skiriami prašymai laidos dalyviams, trylikoje laidų (72 %) – prašymų nėra. Praleisti žodžiai (sakykite, kalbėkite) numanomi.

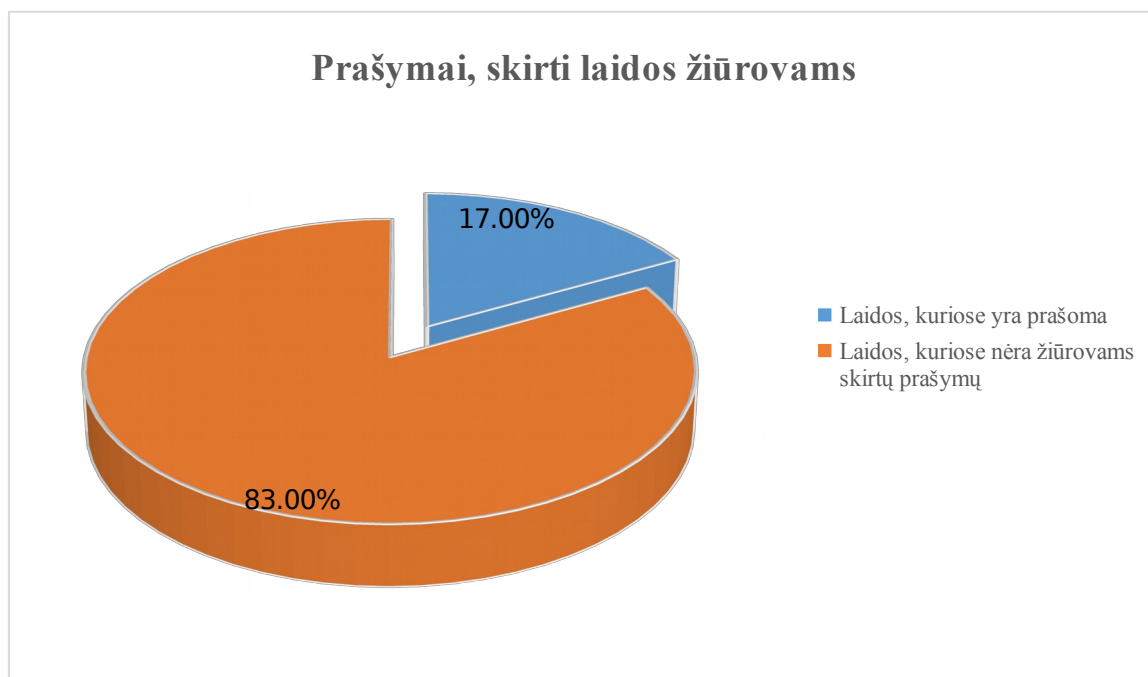
Apibendrinant

galima išskirti sakytinės kalbos ypatumą, kai numetamos galūnės: *sakykit (sakykite), pasakykit (pasakykite)*. Abi liepiamosios nuosakos formos vartotinos. Trumpinama skubant pasakyti mintį.

.4.2 Prašymai, skirti laidos žiūrovams

Dažniausiai tai neutralūs prašymai. Visada įvardijama, ko prašoma. Kaip ir buitinėse socialinėse laidose, taip ir visuomeninėse politinėse prašymai dažniausiai turi liepimo atspalvį: *Skambinkite ir pasakokite savo istorijas, savo nuomonę dėstykite telefonu* („Nuoga tiesa“), *Likite su Lietuvos ryto televizija, mes tuoj grįšime* („Nuoga tiesa“), *Pabūkime šią valandą drauge, neįstrikime jokiame kamštyje ir sužinokite daug turiningos informacijos* („Labas vakaras, Lietuva“), *Likite su „Panorama* („Dienos tema“). Laidos „Nuoga tiesa“ vedėja dažnai susieja temą su kita laida ir eterio metu pakviečia žiūrėti kitą laidą – „Patriotus“: *Aš kviečiu jus rytoj žiūrėti „Patriotus“*. Liepimu, raginimu siekiama žiūrovų dėmesio, laidų populiarumo.

Nustatyta, kad penkiolikoje laidų nėra žiūrovams skirtų prašymų (83 %), trijose laidose prašymų būta (17 %).

.5 Padėkos

Pokalbyje dažnai reiškiamą padėką. „Padėkai reikšti vartojami jaustukai *ačiū* ir *dėkui* laikytini absoliučiaisiais sinonimais ir tinka tiek šnekamajai kalbai, tiek bendrinei kalbai (A. Kučinskaitė, 33).“

.5.1 Padėkos dalyviams

Pastebėta, kad laidose dalyvaujantiems asmenims dėkojama dažnai. Laidos pabaigoje už pokalbį, dalyvavimą laidoje retai dėkojama visiems dalyviams iš karto, dažniausiai tai daroma

jaustuku *ačiū*: *Ačiū jums visiems, dalyvavusiems diskusijoje* („Nuoga tiesa“). Dažniau laidoje dėkojama, kai dalyvauja tik vienas pašnekovas: *Ačiū už tuos atsakymus į klausimus, į kuriuos šiandien norėjote atsakinėti* („Dienos tema“), *Ačiū* („@rimvydasvalatka“), *Ačiū jums už pokalbį* („Lietuva tiesiogiai“).

Pasitaiko kalbos požiūriu netaisyklingų padėkos konstrukcijų: *Ką gi, ačiū jums labai už pokalbį, ačiū, kad atėjot* (= *labai jums ačiū*) („Labas vakaras, Lietuva“).

5.2 Padėkos žiūrovams

Visuomeninėse politinėse laidose žiūrovams dėkojama gana dažnai, paprastai laidos pabaigoje. Padėkos žiūrovams laidos pabaigoje sakomos greta informatyviosios frazės: *Ačiū visiems už dėmesį, susitiksime kitąmet* („LRT forumas“), *Ačiū, kad žiūrėjote* („Nuoga tiesa“), *Ačiū žiūrėjusiems, tai buvo „Delfi dėmesio centre“* („Delfi dėmesio centre“).

Pasitaiko laidų, kuriose įvardijama, kam dėkojama: *Dėkoju žiūrėjusiems* („Lietuva tiesiogiai“).

Kaip ir dėkojant dalyviams, taip ir dėkojant žiūrovams pasitaiko kalbos požiūriu netaisyklingų konstrukcijų: *Ačiū jums labai, kad mus žiūrėjote* (= *labai jums ačiū*) („Patriotai“).

3. Atsisveikinimas

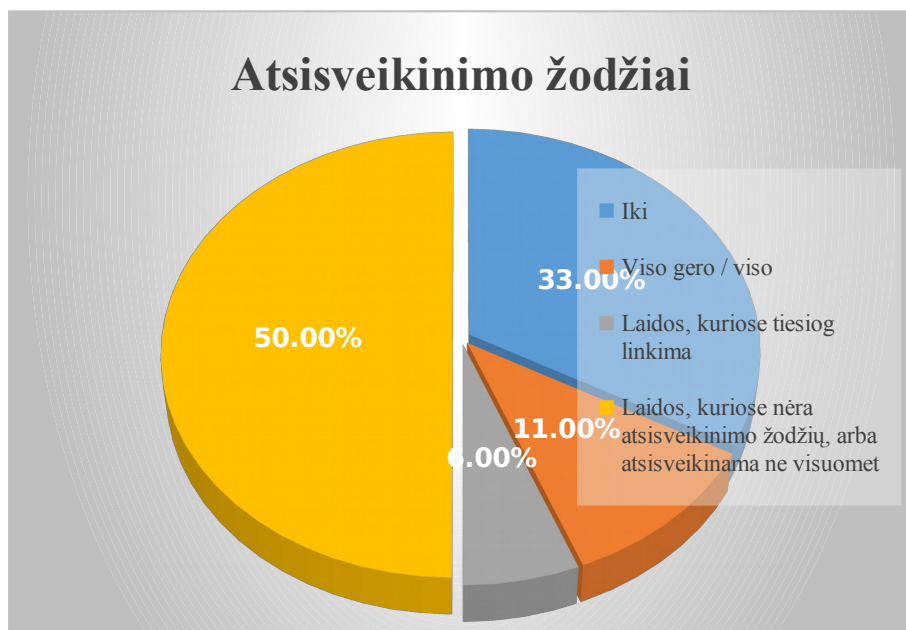
Atsisveikindami laidų vedėjai kartais nurodo kitos laidos eterio laiką: *Iki kito pirmadienio* („LRT forumas“), *Iki pasimatymo kitą penktadienį* („@rimvydasvalatka“). Yra laidų, kuriose atsisveikinant nėra nurodomas arba išvis nepasakomas tikslus laikas: *Iki kitų kartų* („Teisė žinoti“), *Iki, Viso* („Rytas su LNK“), *Iki malonaus* („Delfi dėmesio centre“), *Iki* („Lietuva tiesiogiai“).

Kai kurių laidų vedėjai atsisveikina žodžių junginiu *viso gero*: *Viso gero, likite su Lietuvos ryto televizija* (Lietuvos ryto televizija“), *Viso gero* („Patriotai“).

Pasitaiko atvejų, kai nėra tiesiogiai atsisveikinama, o tiesiog linkima: *Visiems gero vakaro, likite su LNK* („Labas vakaras, Lietuva“).

Nustatyta, kad visuomeninėse politinėse devyniose laidose nebuvo pasakyta atsisveikinimo žodžių, atsisveikinama ne visuomet 50 %, atsisveikinama žodžiu *iki* šešiose laidose 33 %, dviejose atsisveikinama *viso gero*.

Be jau aptartų atsisveikinimo žodžių vartojimo, pažymėtina, kad *viso*(*viso gero* trumpinys) vartotinas šnekamojoje kalboje.

Visuomeninėse

politinėse laidose esama įvairių kalbos etiketo situacijų: pasisveikinimo, supažindinimo, kreipinių, prašymo, padėkos žodžių, atsisveikinimo.

Visos laidos pradedamos pasisveikinimo žodžiais, kartais jie gali būti pakartoti ir laidos metu. Pasisveikinant pasirenkami paros metą įvardijantys žodžiai. Sveikinamasi žodžių junginiu *labas rytas (labą rytą), laba diena (labą dieną), labas vakaras (labą vakarą), sveiki*, bet pačią pasisveikinimo frazę laidų vedėjai išplečia minėdami laidos pavadinimą, savaitės dieną, laidos pobūdį, kartais – prisistatydami patys. Dažniau negu buitinėse socialinėse laidose, visuomeninėse politinėse laidose sveikinamasi tęsiant pokalbį, t. y. laidai įpusėjus. Vienose laidose sveikinamasi iš karto su visais laidoje dalyvaujančiais pašnekovais, kitose laidose sveikinamasi su kiekvienu laidos dalyviu, po pristatymo žodžių. Tarpininko vaidmenį supažindinant, t. y. pristatant laidos dalyvius, atlieka vedėjas. Pristatymas visuomeninėse politinėse laidose yra nusistovėjęs: dalyvio vardas, pavardė ir pareigos. Taip pat dažnai pasitaiko ir kitoks pristatymas: pareigos, dalyvio vardas, pavardė. Kreipimuisi į adresatą greta pavardės vartojami įvardžiutiniai būdvardžiai *gerbiamas, -oji*, mandagumo žodžiai *ponas, -ia*. Laidos pradžioje kreipiantis nurodomos pašnekovo pareigos. Daiktavardinė kreipinio raiška laidose vartojama nedažnai. Rečiau laidų vedėjai iš karto kreipiasi į visus laidos dalyvius.

Prašymai, skirti laidos dalyviams, neutralūs, neturintys jokio papildomo stilistinio atspalvio, greičiau kvietimai, raginimai kalbėti, būdas adresatui suteikti žodį. Raginimą kalbėti lydi gestas ranka. Prašymai, skirti laidos žiūrovams, taip pat neutralūs. Visada įvardijama, ko prašoma. Kreipiamasi daiktavardžio šauksmininku, paprastai pavarde, rečiau vardu, kreipinį praplečiant priedėliu *ponas, ponia*. Bendraujant vartojama daugiskaita, nepriklausomai nuo pašnekovo amžiaus ir socialinės padėties. Padėkai reikšti greta įprastų padėkos jaustukų *ačiū, dėkui* vartojami ir kiti

dėkingumą reiškiantys žodžiai. Laidos pabaigoje už pokalbį, dalyvavimą laidoje dėkojama visiems dalyviams, dažniausiai jaustuku *ačiū*.

Esminės formulių vartojimo klaidos: familiaraus stiliaus atspalvį turinčių žodžių *sveikas, viso, iki* vartojimas; netaisyklingų konstrukcijų: *Ačiū jums labai (= labai jums ačiū) vartojimas*; nustatytas sakytinės kalbos ypatumas – numetamos galūnės: *sakykit (sakykite), pasakykit (pasakykite)*. Pastebėta, kad visuomeninių politinių pokalbio laidų vedėjai daro mažiau kalbos etiketo klaidų nei socialinių buitinių laidų vedėjai.

4. LYČIŲ LINGVISTIKA VEDĖJŲ KALBOJE

Anot A. Tereškino, televizijos žanrai ir vaizdiniai bei charakteriai diferencijuojami lytiniu požiūriu. Kita vertus, televizija yra intertekstinis pasaulis, suteikiantis galimybę ne tik reflektuoti vyriškumo bei moteriškumo sampratą, bet ir jas problemizuoti (A. Tereškinas, <http://gap.lt/wp-content/uploads/2014/06/Lytys-medijos-masine-kultura.pdf>. (žiūrėta 2019-12-06). Autorius teigia, kad vyriškojo ir moteriškojo kalbėjimo skirtumai susiformuoja jau vaikystėje. Analizuojant vyrų ir moterų kalbą dėmesys atkreipiamas į daugelį bruožų, kurie lemia skirtumus, pavyzdžiui: kalbėjimo dažnumą, pasakymų ilgumą, leksiką, sintaksines kalbos ypatybes. Iširta, kad už moterų kalbėjimą atsakingas ir kairysis, ir dešinysis smegenų pusrutuliai, o vyro kalbą koordinuoja tik kairysis, todėl pažeidus šiame pusrutulyje esantį kalbos centrą, moterų kalba išliktų mažiau pažeista ir pasireikštų ne tokie dideli sutrikimai. „Nors su kalba susiję skirtumai susiformuoja ankstyvoje vaikystėje, bet įdomu, kad naujagimių berniukų ir mergaičių smegenų pusrutuliai ir juose esantys kalbos centrai funkcionuoja vienodai. Mergaitės yra daugiau kalbinamos, su jomis bendraujama švelnesne intonacija, joms dažniau šypsomasi, todėl manoma, kad kūdikiui nuo pat pirmųjų dienų formuojamas skirtingas patyrimas turi įtakos tolesniam kalbėjimui. Be abejo, kalba ir raštas tarpusavyje yra susiję, todėl skirtinga patirtis turi įtakos ir skirtingai kalbai. Būti tam tikros lyties išmokstama, mokymosi procesas vyksta ne tik vaikystėje, bet ir visą gyvenimą. Žodžiai – moters įrankis. Vyrai kalba konkrečiau, aiškiau, o moterys yra kur kas sentimentalesnės, jausmingesnės, todėl jų kalba emocionalesnė. Čia susiduria loginis ir emocinis mąstymas. Vyrai apskritai gali priimti sprendimus be jausmų, o moterys būtinai atsižvelgs į aspektus, keliančius emocijų. Dėl šių skirtumų vyrams ir moterims kartais gali būti sunku susikalbėti.“

Kaip teigia A. Tereškinas, šiame vizualizacijos procese reprodukuojami moteriškumo–vyriškumo standartai įtvirtina tam tikrų stereotipų sklaidą masinėje kultūroje, yra mistifikuojami, rekonstruojami ir nuolat veikiami naujų lytiškumo formų. Neabejotinai svarbiausią vaidmenį reprezentuojant įvairias moteriškumo ir vyriškumo reikšmes, akumuliuojant teigiamus–neigiamus jų vertinimus, skirstant „reprezentatyvumo“ ir „populiarumo“ balus atlieka žiniasklaida ir ypač televizija, dėl savo komunikacinių savybių pasiekianti didžiausią heterogenišką žmonių auditoriją, todėl – labiausiai paveiki (A. Tereškinas 11).

Pasak J. Fiskės, „Pramogų industrija pritaiko televizijos laidas specifinėms auditorijoms. Moteriškuose žanruose pabrėžiamas santykių kūrimas, o vyriškuose – varžymasis dėl galios“ (J. Fiske, 179). Šiandien populiarioji kultūra, veikiamą feminizmo studijų, bando pakeisti ar sušvelninti medijose sukurtą vyriško–norminio vyro įvaizdį. Anot A. Kristevos, „Vyro ir moters kalba nėra vienbalsė, dominuoja vyras, tačiau opozicija – moteris – nėra visiškai nutildoma“ (A. Kristeva, 158). Galima daryti išvadą, kad „kieta“ vyrišką kalbėjimą vis dažniau uzurpuoja moteris –

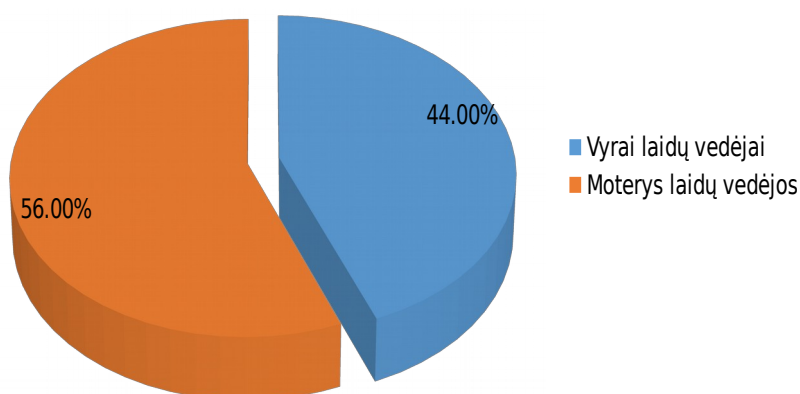
jausminga, bet drąsi. Galima teigti, kad pokalbių laidų vedėjai laužo nusistovėjusius lyčių stereotipus, jog vyras stiprus, moteris – silpna.

Laidose dalyvavo 36 vyrai, 18 moterų. 14 laidų dalyvavo 43 vyrai, 12 moterų. Skaičiuoti tik skirtingi atvejai, nes neretai laidose dalyvauja tie patys politikos, kultūros atstovai. Tyrimas parodė, kad dalyvaujančių asmenų skaičius nėra labai svarbus veiksnys, kuris iš esmės lemia lyčių semantiką.

Pokalbio laidų vedėjai lyties aspektu (buitinės socialinės laidos)

Vyrų laidų vedėjai:		Moterų laidų vedėjos:	
Kiek sudaro (skaičius):	Kiek sudaro (procentai):	Kiek sudaro (skaičius):	Kiek sudaro (procentai):
11 %	44 %	14 %	56 %

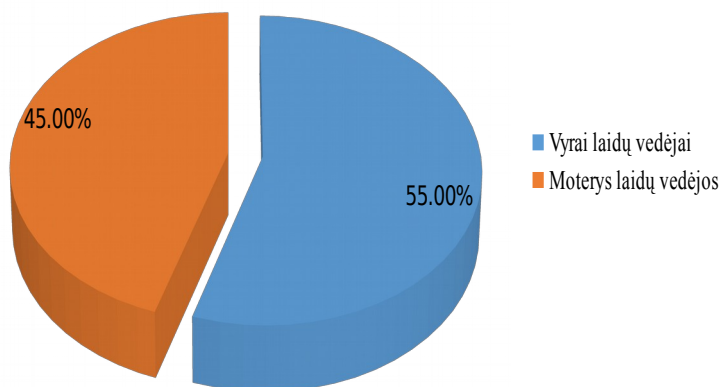
Vyrų ir moterų – buitinių socialinių televizijos pokalbių laidų – vedėjų palyginamoji diagrama

Pokalbio laidų vedėjai lyties aspektu (visuomeninės politinės laidos)

Vyrų laidų vedėjai:		Moterys laidų vedėjos:	
Kiek sudaro (skaičius):	Kiek sudaro (procentas):	Kiek sudaro (skaičius):	Kiek sudaro (procentas):
13 %	57 %	10 %	43 %

Vyrų ir moterų – visuomeninių politinių televizijos pokalbių laidų – vedėjų palyginamoji diagrama

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad buitinių – socialinių laidų vedėjos dažniau būna moterys (56 %), visuomeninių – politinių – vyrai (44 %).

2.1. Laidų vedėjų kalbos ypatumai

TV pokalbių laidose moterys vedėjos labiau linkusios vartoti įvardį *mes*. Tai yra polinkis kalbėti visos komandos vardu. Pavyzdžiui, *Tačiau mes esame jums parengę ypatingą interviu su juo, ypatingoje vietoje*, „Vakaras su Edita“, vedėja – Edita Mildažytė), *Na, mes ypač tave galime suprasti*(„(Ne)tobulos“, vedėja – Inga Varanavičius), *Mes gi turim žinot* („Nuoga tiesa“, vedėja – Rūta Janutienė), *Mes sveikiname jus su Šv. Kalėdomis*(„Patriotai“, vedėja – Rūta Janutienė), *Mus džiugina gyvenimas*(„Rytas su „LNK“, vedėja – Gabrielė Tetenskaitė), *Mes Žirmūnuose turime* („DELFI 11“, vedėja – Kristina Pocytė), *Kaip mes sumažinsim taršą įvedę šį mokestį?* („DELFI Tema“, vedėja – Justina Maciūnaitė), *Mes juokavome su jumis merginos*(„Valanda su Rūta“, vedėja – Rūta Mikelkevičiūtė).

Vyrų mėgstamas įvardis yra *aš*, reiškiantis dominavimą, svarbumą: *Aš turiu tau klausimą* („Gero vakaro šou“, vedėjai – Mindaugas Stasiulis, Justinas Jankevičius), *Aš kažkada net nustačiau* („Stambiu planu“, vedėjas – Andrius Rožickas), *O ar tu žinai, kad aš Degutienės sūnų pažįstu?* („Patriotai“, vedėjas – Jurijus Smoriginas), *Bet man pasižiūrėjus į tai kyla visokių klausimų*(„@rimvydasvalatka“, vedėjas – Rimvydas Valatka), *Aš sakiau ne kartą* („Boso valanda“, vedėjas – Saulius Jovaišas), *Čia man reikės laikytis* („VIDO VIDEO“, vedėjas – Vidas Bareikis).

Asmenis reiškiantys įvardžiai vartojami kaip daiktavardžiai (eina veiksmu ir papildiniu), tačiau daiktavardžių nepakeičia. Tai dialogo žodžiai: *aš* – kalbantysis (adresantas), *tu* – pašnekovas (adresatas). Įvardžiai *mes* taip pat dialogo žodžiai. Moterys laidų vedėjos vartoja *mes*, siekdamos kalbėti grupės vardu, vyrai įvardžiu *aš* parodo dominavimą.

2.1.1 Kreipiniai

Televizijos pokalbių laidų vedėjų moterų kalboje dažniau vartojamas veiksmazodžio liepiamosios nuosakos daugiskaitos antras asmuo: *Papasakokite, kaip jūs apskritai gavote vidurinės mokyklos diplomą?* („Svarbios detalės“, vedėja – Živilė Kropaitė), *Žiūrėkite į mane, Čia papasakokite, kokie kvėpalai?* („GARSI!“, vedėja – Kristina Jasiūnaitė), *Grįžkit iš sovietmečio į dabar*(„Lietuva Tiesiogiai“, vedėja – Daiva Žeimytė-Bilienė), *Bet tai jūs pasakykit* („Nuoga tiesa“, vedėja – Rūta Janutienė), *Sakykit, ar Baltijos jūra nėra per nuobodi žvejoti jums?* („Kablų.lt“, vedėja – Aistė Meidutė).

Taip pat pasitaiko ir pokalbių laidų vedėjų moterų, kurios, priklausomai nuo pašnekovo amžiaus, išsilavinimo, padėties, įvardžiais *tu-jūs*: *Tai dabar pasakyk, ar jis tikrai važiuos, ar tu dar nežinai?* („DELFI Garažas“, vedėja – Dina Sergijenko), *Bet tu pasižiūrėk, kolega* („Rytas su „LNK“, vedėja – Gabrielė Tetenskaitė). Pasirinkimas priklauso nuo vedėjos santykio su pašnekovu – kada kreipiamasi *jūs* ir kada *tu*.

Nors kreipimosi formos panašios, bet yra skirtumų tarp vyrų ir moterų. Kaip jau minėta, moterų kreipiniai įvairesni: jos daugiau vartoja deminutyvų, pažyminių. Vyrų laidose vedėjų daugiau nei moterų, tačiau toks asmenų santykis nedarė įtakos kreipinių formų vartosenai. Priešingai, moterų kalboje vartojami kreipiniai įvairesni nei vyrų kalboje. Taigi šiuo atveju svarbu yra ne dalyvaujančių asmenų skaičius, bet tai, kas vartoja kreipinius: moterys ar vyrai.

.1.2 Perklausimai, patikslinimai, pertraukimai

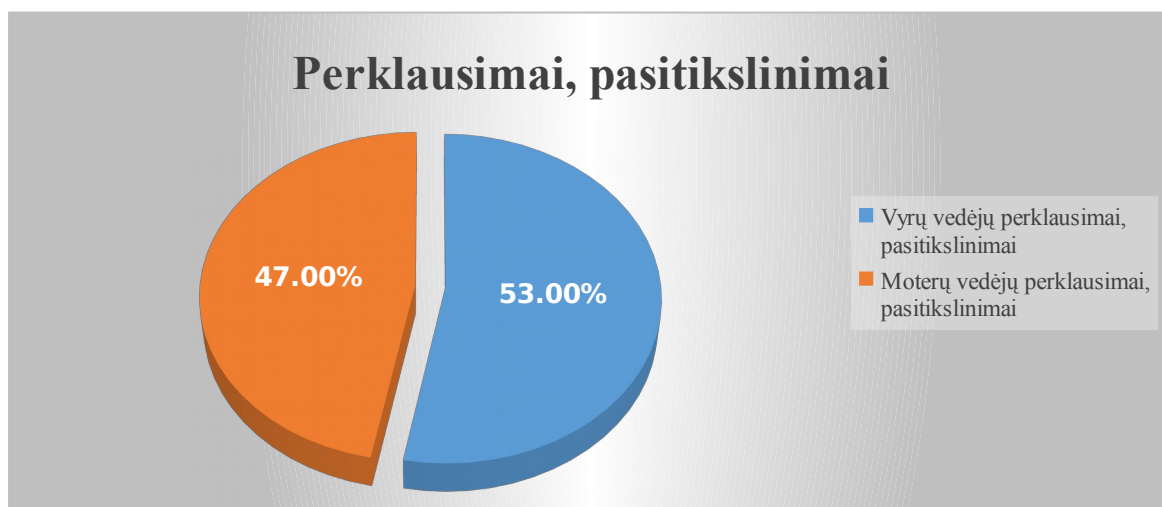
„Pertraukimas – tai kalbėjimas vienu metu pertraukiant, kai kelių kalbėtojų kalba persidengia arba jie pertraukia vienas kitą“ (L. Nevinskaitė, 239). Pertraukimai arba perklausimai rodo, kad pokalbių laidoje tikrai vyksta gyvas pokalbis. Esant tokiai situacijai pašnekovui reikia greitai reaguoti, įdėti pastangų baigti pokalbį ir įsiterpti į kitų kalbėjimą. Teigiama, kad laidų vedėjai vyrai dažniau nei moterys vengia perklausimų – jiems būdinga „vieno kalbėtojo“ vienu metu taisyklė, vyrams būdingas tikslus, logiškas atsakymas į klausimą. Patikslinimai labiau būdingi laidų vedėjoms moterims. Pavyzdžiui, *Nukėlimo atvejis, man atrodo, buvo Arūno Valinsko, ar ne, jūs kažkaip tai baigėt, bet ne iš karto, ar teisingai?* („Svarbios detalės“, vedėja – Živilė Kropaitė), *Tai buvo visai kitokia valstybė, ar sutinki su tuo?* („Vakaras su Edita“, vedėja – Edita Mildažytė), *Jums buvo likę iki pensijos keleri metai, taip?* („Yra, kaip yra“, vedėja – Asta Stašaitytė-Masalskienė), *O ar tikrai?* („GARSIAI!“, vedėja – Kornelija Jasiūnaitė), *Daugiausia lietuvių tave žino kaip atlikėją, taip?* („(Ne)tobulos“, vedėja – Jurga Varanavičius), *Taip, Ramūnai?* („Teisė žinoti“, vedėja – Rita Miliūtė), *Moralinė? Ar aš teisingai išgirdau?* („Lietuva Tiesiogiai“, vedėja – Daiva Žeimytė-Bilienė), *Jūs kalbate apie Rūtą Janutienę?* („DELFI 11“, vedėja – Kristina Pocytė), *Ar ne?* („DELFI Tema“, vedėja – Jūratė Žuolytė), *Tikrai laikosi?* („Valanda su Rūta“, vedėja – Rūta Mikelkevičiūtė).

Perklausti, pasitikslinti yra labiau linkę jaunesnio amžiaus vyrai laidų vedėjai, nes jie atviresni, linkę pasitikslinti, bendrauti. Perklausimai ypač būdingi šioms vyrų vedamoms pokalbių laidoms: *Ar jūs tikrai laimingos?* („Gero vakaro šou“, vedėjai – Mindaugas Stasiulis, Justinas Jankevičius), *Jeigu neklystu, laukia išvyka, bet kaip tie burtų traukimai?* („Krepšinio zona“, vedėjas – Gediminas Inčiūra), *Jūs čia apie parlamentarus kalbate, apie valdančiuosius, ar taip?* („Labas vakaras, Lietuva“, vedėjas – Paulius Skučas), *Kaip jūs supratote, tai girdėdamas?* („Delfi Dėmesio centre“, vedėjas – Edmundas Jakelaitis), *Ar tai negali būti kerštas, ar ne?* („@rimvydasvalatka“, vedėjas – Rimvydas Valatka), *Jūs turite omenyje, kad pats Skvernelis gali tai žinoti?* („Nauja diena“, vedėjas – Mindaugas Vasiliauskas), *Norėčiau šiek tiek perklausti* („DELFI Rytas“, vedėjas – Arnas Mazėtis), *Ar ne?* („Atsakingas požiūris“, vedėjas – Arnas Mazėtis), *Nes meilė yra daug plačiau, ar ne?* („Yra, kaip yra“, vedėjas – Viktoras Jakovlevas). Vyrai vedėjai aktyviau seka pokalbio eigą, nuspėja pokalbio pabaigą.

Pertraukimai labiau būdingi politinių pokalbių laidų dalyviams, nes jose ypač reiškiamos emocijos. „Ryškiausia dabartinio laikotarpio naujovė – į galią orientuoti pertraukimai“ (L. Nevinskaitė, 253). Stebėtose laidose dažniausiai pašnekovus pertraukia laidos „Patriotai“ vedėja Rūta Janutienė.

Perklauso, patikslinimo atvejai parodė, kad dalyvaujančių asmenų – vyrų ar moterų – skaičius nėra labai svarbus veiksnys, kuris lemia perklausimų, kreipinių vartoseną. Tai būdinga tiek vyrams, tiek moterims. Galima daryti išvadą, kad perklausimas, patikslinimas nelaikomas nemandagumu, pertraukimas, priešingai, laikomas nemandagumu. „Kalbėjimas ant viršaus“ „reiškiasi ne tik konkurencija dėl žodžio, bet ir konkurencija turinio atžvilgiu. Pertraukimais vystoma tema, nes vedėjas ir pokalbio dalyviai įveda naujus aspektus, naują informaciją“ (L. Nevinskaitė, 254). L. Nevinskaitė teigia, kad kalbėti vienu metu laidų vedėjams ir laidos pašnekovams nebuvo būdinga iki 1987 metų, tai į televizijos laidas atėjo kartu su Lietuvos nepriklausomybe, komercine televizija ir apskritai neformaliu bendravimu televizijoje. Tenka apgailestauti, kad pokalbių laidose ypač mažėja atsiprašymų (L. Nevinskaitė, 254).

Apibendrinant galima teigti, kad vyrai laidų vedėjai dalyvių perklausia, pasitikslina 10 laidų (53 %), moterys – 9 laidose (47 %).

.1.3 Pašnekovų palaikymas, prisitaikymas. Autoriteto išlaikymas

„Moteriškumui“ priklauso rūpintis nuskriaustais, patyrusiais neteisybę žmonėmis. Moterys vaizduojamos kaip vienintelės kuriančios ir atkuriančios visuomenės bendrystę, stabilumą ir solidarumą. Vedėjos pokalbio metu dažnai palaiko adresatą, sutinka su jo nuomone, tai galima suvokti iš atskirų frazių: *Tikrai tavo optimizmas yra kažkas tokio* („(Ne)tobulos“, vedėja – Jurga Varanavičius), *Taip, visi, visos partijos po rinkimų sakė: visi laimėjome* („Jūs rimtai?“, vedėja – Kristina Pocytė), *Kada nors, nu tikiuosi, kad tau pavyks* („DELFI Premjera“, vedėja – Gintarė Urnikienė), *Taip, jūs teisingai sakote* („DELFI 11“, vedėja – Kristina Pocytė).

Vyrai – pokalbio laidų vedėjai – prisitaiko rečiau, linkę išlaikyti autoritetą: *Gerei, mes apie prezidentą dar, kai kuriuos dalykus, apie siūlymus pakalbėsime vėliau, dabar svarbiausia įvertinimas, Gerai, pone Kubiliau, viskas, Kiekvienas dar po kelias minutes, Pone Kirkilai, trumpai* („LRT forumas“, vedėjas – Raigardas Musnickas), *Apie partijas ir jų lyderius mes šnekėsime vėliau* („DELFI Diena“, vedėjas – Arnas Mazėtis), *Aš turiu tau klausimą* („Gero vakaro šou“, vedėjai – Mindaugas Stasiulis, Justinas Jankevičius), *Aš kažkada net nustačiau* („Stambiu planu“, vedėjas – Andrius Rožickas), *O ar tu žinai, kad aš Degutienės sūnų pažįstu?* („Patriotai“, vedėjas – Jurijus Smoriginas), *Bet man pasižiūrėjus į tai kyla visokių klausimų* („@rimvydasvalatka“, vedėjas – Rimvydas Valatka), *Aš sakiau ne kartą* („Boso valanda“, vedėjas – Saulius Jovaišas), *Čia man reikės laikytis* („VIDO VIDEO“, vedėjas – Vidas Bareikis).

Pritarimai taip pat reiškia „vyriškąjį“ kalbėjimą – tai daug žinančio asmens pozicija: *Taip, taip, ten, kur vienas čia, o šaltas tenai atsisuka iš apačios* („Gero vakaro šou“, vedėjai – Mindaugas Stasiulis, Justinas Jankevičius), *Taip, atkrintamosiose* („Krepšinio zona“, vedėjas – Gediminas Inčiūra), *Suprantu, kad jūsų netenkina tas nukėlimas* („Delfi dėmesio centre“, vedėjas – Edmundas Jakilaitis), *Aš sutinku su jumis* („Boso valanda“, vedėjas – Saulius Jovaišas).

Vyrai laidų vedėjai linkę sakyti nuomonę apie pašnekovą, pritarti arba prieštarauti: *Man susidaro toks įspūdis iš jūsų reportažų, kad jie sakydavo daug* („Vakaras su Edita“, vedėjas – Vytautas Rumšas (jaunesnysis), *Man smagu yra pastebėti mano pašnekovus, kaip jie atsidūrę šitame krėslė, kas su jais atsitinka* („Stambiu planu“, vedėjas – Andrius Rožickas), *Džiaugsmo nematau jūsų veide, nežinau dėl ko* („LRT forumas“, vedėjas – Raigardas Musnickas), *Aš taip nemanau* („@rimvydasvalatka“, vedėjas – Rimvydas Valatka).

.1.4 Santykio palaikymas, susidomėjimas

Televizijos pokalbių laidų vedėjos linkusios spręsti problemas. Dažnai moterys vedėjos pokalbių laidose klausdamos palaiko pašnekovą. Pokalbių laidų vedėjos reiškia ypatingą susidomėjimą ir palaikymą, pavyzdžiui: *Tai dabar, jeigu reikėtų daryti viską iš naujo, ar tik*

mokyklą baigtumėte, ar ir aukštojo mokslo diplomą turėtumėte? („Svarbios detalės“, vedėja – Živilė Kruopaitė), *Labai įdomu, kaip susipažinote?*, *Labai įdomu* („GARSIAI“, vedėja – Kornelija Jasiūnaitė).

Ypatingu adresatų problemų susidomėjimu išsiskiria laidos „Yra, kaip yra“ vedėja Asta Stašaitytė-Masalskienė. Moteris tarsi pamoko pašnekovus, intensyviai dalyvauja pokalbyje, kartu su laidos dalyviais išgyvena jų pasakotas istorijas. „*Jūs natūraliai, turbūt, klausiat, kodėl?*“ – šiuos žodžius pasako pridėdama ranką prie širdies. Po užduoto klausimo vedėja ragindama adresatę atsakyti tiksliau, ją pertraukia ir dar kartą perklausia „Ir koks atsakymas, pasakykit?“, taip rodydama didžiulį susidomėjimą ir norą išsiaiškinti iki smulkmenų.

Vyrų tekstuose pateikiama tik reikalingiausia informacija, emocijos tramdomos, adresatui paveikti pakanka mažiau žodžių.

.2 Komplimentai

Televizijos pokalbių laidose komplimentus sakyti labiau linkusios moterys laidų vedėjos: *Svajonių jaunikai, Bet tu turėjai neabejotiną žavesį, Aš žiūrėjau į tave ir galvojau, Dieve, Dieve, koks kietas bahūras toli eis*, („Adomo obuolys“, vedėja – Inga Valinskienė), *Na jūsų žmona iš tikrųjų pavyzdinė*, („GARSIAI“, vedėja – Kristina Jasiūnaitė), *Šiandien kalbinsiu labai drąsią ir kiek man teko pažinti pačią optimistiškiausią Lietuvoje moterį*, („(Ne)tobulos“, vedėja – Jurga Varanavičius), *Smagu, kad pasirinkote praleisti penktadienio vakarą kartu su LNK televizija ir mūsų žavinga kompanija*, („Labas vakaras, Lietuva“, vedėja – Gabrielė Tetenskaitė), *Graži, graži, švelni, švelni* („Valanda su Rūta“, vedėja – Rūta Mikelkevičiūtė), *Atrodo, viskas, prie ko prisiliečia Natalija, virsta auksu* („DELFI Premjera“, vedėja Gintarė Urnikienė).

Vyrai laidų vedėjai rečiau negu vedėjos sako komplimentus, kuriais galima paskatinti, motyvuoti ir kurti šiltesnius, artimesnius santykius su laidų dalyviais.

.3 Pauzės. Balso tonas

TV pokalbių laidų moterų vedėjų kalboje dažniausiai pauzių nėra, jos greitai reaguoja į adresato atsakymą ir užduoda kitą klausimą. Tai pastebėta šiose pokalbių laidose, kai vedėjos moterys išvengia ilgų pauzių (tai nepavyksta vyrams): („Adomo obuolys“, vedėja – Inga Valinskienė, „Yra, kaip yra“, vedėja – Asta Stašaitytė-Masalskienė, „DELFI Garažas“, vedėja – Dina Sergijenko, „Valanda su Rūta“, vedėja – Rūta Mikelkevičiūtė, „(Ne)tobulos“, vedėja – Jurga Varanavičius, „Nuoga tiesa“, „Patriotai“, vedėja – Rūta Janutienė, „Teisė žinoti“, vedėja – Rita Miliūtė, „Dienos tema“, vedėjos – Rita Miliūtė, Nemira Pumprickaitė, Indrė Makaraitytė, „Lietuva Tiesiogiai“, vedėja – Daiva Žeimytė-Bilienė, „DELFI Tema“, vedėjos – Justina Maciūnaitė, Jūratė

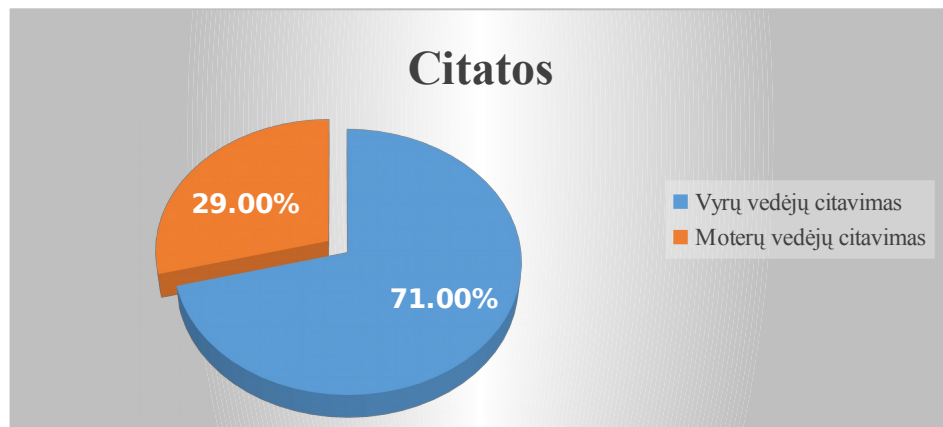
Žuolytė). Yra laidų, kuriose pasitaiko nedidelių pauzių vedėjų kalboje dėl jaudulio, įtempto galvojimo apie pokalbio eigą ar sprendžiamą problemą. („Vakaras su Edita“, „Svarbios detalės“, vedėja – Živilė Kropaitė, „Sveikatos receptas“, vedėja – Kristina Ciparytė, „GARSIAI!“, vedėja – Kornelija Jasiūnaitė, „Kablų.lt“, vedėja – Aistė Meidutė). Sakytinėje kalboje pauzės leidžia apmąstyti tolesnę pokalbio eigą, suformuluoti mintį. Apibendrinant galima teigti, kad dažnesnės pauzės būdingos vyrų – laidų vedėjų – kalbai.

Abiejų lyčių atstovai pokalbių laidose laikydami etiketo siekia išlaikyti ramų balso toną, tačiau pavyksta ne visada. Dažnai nuo pakylėtos kalbos tono pereinama prie „žemo“ tono – nuleisto balso, kalbėjimo kaip lygus su lygiu, tarsi kalbama privačiai apie asmeninio gyvenimo įvykius, išgyvenimus. Paprastesnį kalbėjimą skatina ir spontaniškumas. „Kalbėti spontaniškiau, laisviau pradedama naujos kartos politinėse laidose“ (J. Girčienė, 201). Laidų vedėjų kalbėjimas „čia ir dabar“ „atitinka neformalios, kasdienės, privačios komunikacijos bruožus. Tai „geriausia kalba“ šiuolaikinei žiniasklaidai“ (L. Nevinskaitė, 190).

.4 Citatos

TV pokalbių laidų vedėjos moterys linkusios cituoti tiesiogiai arba citatą perfrazuoti: *Tu sakei, kokią kobra Valius nusikabino* („Adomo obuolys“, vedėja – Inga Valinskienė), *Kaip jūs sakėt, tris* („Jūs rimtai?“, vedėja – Kristina Pocytė), *Jūs esate pavadinę poną Gitaną Nausėdą „MG Baltic“ kandidatą* („Nuoga tiesa“, vedėja – Rūta Janutienė), *Prisiekiu, kad tarnausiu tikrai Lietuvai ir Lietuvos žmonėms. Ne bankams, ne prekybos centrams, tik Lietuvos žmonėms, tėvynės labui* („Teisė žinoti“, vedėja – Rita Miliūtė), *Leisk, aš tave pacituosiu, tu sakei: noriu būti turtingas, o be geros išvaizdos šou versle faktiškai kaip ir nieko negali pasiekti* („Valanda su Rūta“, vedėja – Rūta Mikelkevičiūtė).

TV pokalbių laidų vedėjai vyrai taip pat kaip ir moterys yra linkę cituoti adresato žodžius, nors tai pasitaiko rečiau: *Kolega Andrius Tapinas vakar mūsų studijoje teigė, citata: Premjero defacto nėra. Plona linija tarp empatijos sergančiam žmogui ir kai valstybė pradedama šantažuoti tavo liga, ministras pirmininkas yra antras žmogus valstybėje* („DELFI Diena“, vedėjas – Arnas Mazėtis), *Tu Dalią Grybauskaitę pavadinai „boba“* („Publikos nuomone“, vedėjas – Jaunius Špakauskas). Vyrai laidų vedėjai neretai cituoja neigiamai vertinamus dalykus, žmones. Moterys laidų vedėjos cituoja dažniau nei vyrai laidų vedėjai: (moterys – 5 (71 %) laidose, vyrai – 2 (29 %).

.5 Pertarai

L. Kamandulytė-Merfeldienė teigia: „Pertarai – dažnai pasikartojantys žodžiai, neturintys reikšminio krūvio ir sintaksinės funkcijos, negaunantys frazės kirčio bei nevalingai ar dėl įpročio įterpiami į sakinį, sakinyje ir to paties kalbėtojo tekste besikartojantys“ (http://bendrinekalba.lt/straipsniai/87/Kamandulyte_BK_87_Straipsnis.pdf, žiūrėta 2019-12-14). Pertarai ryškiai skiria sakytinę kalbą nuo rašytinės, rašytinei jie nėra būdingi. Pertarų vartojimas yra viena iš ypatybių, rodančių žiniasklaidos kalbos artėjimą prie laisvosios vartosenos. Nors tirtų pokalbio laidų vedėjų kalboje televizijos laidose pertarų vartojimas nėra dažnas reiškinys, bet keli rasti: *Ta prasme, kad vis tiek, Nu tikiuosi* („DELFI Premjera“, vedėja – Gintarė Urnikienė), *Nu ta prasme, finansavimai ir bus?* („Nuoga tiesa“, vedėja – Rūta Janutienė), *Ta prasme, per visą Lietuvą?* („Patriotai“, vedėja – Rūta Janutienė), *Nu prie ko jūs čia tuos mokesčius?* („Lietuva Tiesiogiai“, vedėja – Daiva Žeimytė-Bilienė). Galima daryti išvadą, kad pertarai būdingi moterų laidų vedėjų kalbai. Šį polinkį galima paaiškinti spontaniškumu ir laisvesne pokalbio laidų forma.

2.6 Kalbos „puošnumas“

Galima daryti prielaidą, kadkalbos puošnumas būdingas laidų vedėjų moterų kalbai. Vargu ar „puošnėmis“ frazėmis siekiama estetikos – palyginimai, patarlės atspindi laidos vedėjų galvoseną (pavyzdžiui, D. Žeimytės-Bilienės palyginimas *Jūs lyg rakštis* yra priežodžio *Lyg rakštis užpakaly* variantas. Šia fraze nusakomas vadinamos konkrečių asmenų, daiktų, situacijų tipiškas požymis, kad laidoje kalbinamas žmogus tam tikroje situacijoje yra nereikalingas, trukdantis. Stebėtose laidose „puošnių“ frazių esama ir daugiau: *Nes mes gi vieną katę dešimt metų jau turėjom, Kai jūs sveriat tuos žmones* („Nuoga tiesa“, vedėja – Rūta Janutienė), *Jūs lyg rakštis vienoj vietoj, kurios niekas nenori matyti ir niekas su jumis dirbti nenori, Kodėl jūs taip įsikibęs laikotės savo nuomonės?*, *Palaukite, pone Gražuli, jūs nepainiokite batų su ratais*, („Lietuva Tiesiogiai“, vedėja – Daiva Žeimytė-Bilienė). *Tai jūs tuštinatė žmonėms kišenes?*, („DELFI Tema“, vedėja – Jūratė Žuolytė). Puošni kalba artimesnė šnekamajai.

Puošnumo kalbai suteikia maloniniai maži žodžiai. Maloninius mažybiškus žodžius vartoja moterys pokalbių laidų vedėjos, bendraudamos su pašnekovu, siekdamos maloninės mažiškos reikšmės. Pavyzdžiui, *Na, žinoma, didžiausias įkvėpimas yra tavo vaikučiai* („(Ne)tobulos“, vedėja – Jurga Varanavičiūtė).

Vyrų laidos vedėjų kalboje deminutyvai dažniausiai tampa humoro kūrimo įrankiu: *Vaikučiai, jūs vaikučiai* („Gero vakaro šou“, vedėjai – Mindaugas Stasiulis, Justinas Jankevičius), *Ar premjero paaiškinimai dėl keliuko jus įtikino?* („Delfi dėmesio centre“, vedėjas – Edmundas Jakilaitis). Šiuo atveju tarsi sumažinama pokalbio objekto – kelio – vertė. Toks laidos vedėjo vertinimas gali piktinti pokalbio dalyvius. Už deminutyvų neretai slepiasi noras [manipuliuoti](#), įtikinti.

2.7 Juokavimas

Juokavimas TV pokalbių laidose yra bendros kalbinės kūrybos ir smagaus bendravimo rezultatas. Įdomu, kad draugiškiems pokalbiams – vedėjų vyrų ar moterų – beveik nebūdingas struktūruotas humoras (pavyzdžiui, specialiai paruošti anekdotai auditorijai pralinksminėti). Vedėjai, dažniau vyrai, norėdami prakalbinti pašnekovą, juoką naudoja kaip diskurso žymeklį, artimą palaikymo žodžiams *aha, taip, gerai* ir panašiai. Juoku jis rodo dėmesį adresatui, mažina įtampą, kuria natūralesnio pokalbio nuotaiką: *Tai močiutė taip neprižiūri, kad lauke tave laikė, Tavo viena iš sesių yra brolis, jeigu ką* („Gero vakaro šou“, vedėjai – Mindaugas Stasiulis, Justinas Jankevičius), *Geras, kepenų masažas, man patiko labai* („Boso valanda“, vedėjas – Saulius Jovaišas). Kartais patys pokalbio laidų vedėjai pripažįsta: *Pajuokavome tikrai* („VIDO VIDEO“, vedėjas – Vidas Bareikis). Galima daryti išvadą, kad juokauti pokalbių laidose labiau linkę vyrai, šou atstovai, Lietuvoje žinomi humoro vakarų vedėjai, kartais ir dalyviai. Pavyzdžiui, minėtas Mindaugas Stasiulis (pramogų pasaulyje vadinamas Saulėnu – nuo gimtojo Šiaulių – Saulės – miesto pavadinimo pravarde pasirinko dėl kuriamo humoristo įvaizdžio pokalbių laidose).

IŠVADOS

1. Analizuojant televizijos pokalbių laidų vedėjų kalbą pastebėta, kad viešoji kalba vis mažiau skiriasi nuo šnekamosios (buitinės) kalbos kalbine raiška, stilistika. Žiniasklaida neišvengiamai turi taikytis prie auditorijos lūkesčių – jai geriausia yra tokia kalba, kuri padeda pritraukti auditoriją.
2. Komunikacijos procese svarbūs keli vienetai: kalbėtojas, kalba ir auditorija. Pokalbių laidų vedėjų kalba turi įtakos auditorijos (žiūrovų) kalbai, ją formuoja.
3. Laidų vedėjai paiso bendrinės kalbos normų, tačiau užfiksuota ir klaidingos vartosenos pavyzdžių.
4. Pasirinkdami kalbos etiketo formules, vedėjai labiau orientuojasi į šnekamosios kalbos stilių.
5. Buitinių socialinių laidų vedėjai dažnai sveikinasi žodžių junginiu *labas vakaras, labas ir sveiki, sveiki gyvi*. Pasisveikinimus *labas, sveiki, sveiki gyvi* dera vartoti bendraujant su artimais, gerai pažįstamais žmonėmis. Visuomeninių politinių laidų vedėjai sveikinasi žodžių junginiu *labas rytas, laba diena (labą dieną), labas vakaras (labą vakarą)*, rečiau – *sveiki*, bet pačią pasisveikinimo frazę laidų vedėjai išplečia minėdami laidos pavadinimą, savaitės dieną, laidos pobūdį.
6. Priklausomai nuo pašnekovų amžiaus, laidų vedėjai renkasi *tu* arba *jūs* kreipimosi žodžius. Į žmonių santykių oficialumą, reiškiamą įvardžiu *jūs*, galima žiūrėti kaip į pagarbos santykių variantą. Visuomeninėse politinėse laidose į dalyvaujančias moteris, taip pat kaip ir į vyrus, nepriklausomai nuo dalyvių užimamų pareigų, kreipiamasi pavarde ir priedėliu *ponia, ponas*.
7. Kreipinių pasirinkimą pokalbių laidose lemia adresato amžius, adresato ir adresanto santykiai. Dažniausiai kreipiamasi tikriniu daiktavardžiu arba daiktavardžiu su būdvardžiu. Kai laidoje dalyvauja aukštas pareigas užimantys pareigūnai, kreipiantis nurodomos adresato pareigos.
8. Buitinėse socialinėse laidose prašymai dažnai turi liepiamąjį atspalvį, tada jie reiškiami įvairios semantikos veiksmažodžių liepiamąja nuosaka. Prašymų, skirtų laidos žiūrovams, nėra gausu. Dažniausiai tai ne tiesioginiai prašymai, o greičiau kvietimai. Visuomeninėse politinėse laidose dažniausi neutralūs prašymai.
9. Dauguma laidų baigiamos atsisveikinimu, linkėjimais. Dažniau pasirenkamos šnekamajai kalbai būdingos atsisveikinimo frazės.
10. Laidų vedėjai padėką reiškiančius jaustukus *ačiū, dėkui* vartoja greta informatyvosios frazės, t. y. nurodo, už ką dėkoja ir (ar) kam dėkoja. Laidose dėkojama retai.

11. Televizija atlieka svarbų vaidmenį reprezentuojant, kuriant ir palaikant lyčių stereotipus: vyras laidos vedėjas kalbėdamas, rinkdamasis kalbos raiškos priemones turi išlikti vyriškas, moteris – moteriška.
12. Analizuojant laidos vedėjų kalbą (kreipinių, perklausimų, patikslinimų, pertarų vartojimą, kalbėtojų pertraukimą ar prisitaikymą prie jų, santykius, autoriteto išlaikymą, juokavimą ir kt.) išryškėja vyrų ir moterų kalbos skirtumai. Vyrai pateikia tik reikalingiausią informaciją, vengia emocijų, adresatui paveikti jiems pakanka mažiau žodžių. Moterys vartoja daugiau neapibrėžtų, netiesioginių frazių, padedančių išvengti tiesioginio teigimo.
13. Dominuoja susiklostę lyčių stereotipai: juokavimai, autoriteto įvardžio „aš“ vartojimas būdingas vyrams, vedėjo ir pašnekovo santykių palaikymas, kalbos „puošnumas“, susidomėjimas – moterims.
14. Tose laidose, kurias veda dviese vyras ir moteris, moterims gana sunku išlaikyti lygiavertės pašnekovės pozicijas: vyras imasi iniciatyvos, moteris atlieka daugiau patarėjos ar net reprezentacinę funkciją.
15. Vykstant kalbos procesams, nusistovėję lyčių stereotipai kinta, nyksta ribos tarp vyrų ir moterų kalbos etiketo. Pokalbio laidų vedėjai įgyja naujų kalbos įgūdžių, jų požiūris į bendravimą kalba nuolat kinta. Kalbos kaita yra gera prielaida lyčių stereotipams mažinti.
16. Žiniasklaida aktyviai dalyvauja kalbos vertybių ir nuostatų kaitos procesuose, juos ir atspindėdama, ir sustiprindama.

6. Literatūra

1. Bielinienė, Janina. Iškalbos menas. Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2000.
2. Čepaitienė, Giedrė. Fatinė funkcija ir lietuvių kalbos etiketas//Lituanistica. T. 4 (32). Vilnius, 1997.
3. Čepaitienė, Giedrė. Lietuvių kalbos etiketas: semantika ir pragmatika. Šiauliai, 2007.
4. Čepaitienė, Giedrė. Lyčių lingvistika, interneto prieiga: <https://www.google.lt/search?xsrf=ACYBGNQUHu7o659HPKLCaBGQA>.
5. Čičirskaitė, Ramunė. Vilniaus kalbos variantų socialinės reikšmės. Kn. Lietuvių kalbos idealai. Kaip keitėsi geriausios kalbos idėja. Vilnius: Naujasis Židinys-Aidai, 2017.
6. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius. Mokslo enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
7. Girčienė, Jurgita. Adresato įvardijimo perversmas žiniasklaidoje. Kn. Lietuvių kalbos idealai. Kaip keitėsi geriausios kalbos idėja. Vilnius: Naujasis Židinys-Aidai, 2017.
8. Fiske, John. Populiariosios kultūros supratimas. Vilnius, Tyto alba, 2008.
9. Kamandulytė-Merfeldienė, Laura. Pertarų dažnumas ir įvairovė sakytinėje lietuvių kalboje. Prieiga per internetą: file:///C:/Users/Emilija/Desktop/Akvilė%20Laidos/Kamandulyte_BK_87_Straipsnis%20(1).
10. Kublickienė, Lilija. Socialinių lyčių skirtumų mažinimas kaip įtraukios visuomenės kūrimo prielaida. Prieiga per internetą: nternetą:https://aleph.library.lt:443/F/?func=direct&doc_number=000067549&local_base=LITLI.
11. Kučinskaitė, Antanė. Lietuvių kalbos etiketas, Mokslo, 1990.
12. Lapinskienė, Andželika. Pasisveikinimas ir atsisveikinimas XX a. Lietuvos kaime. Kalbos kultūra. 2004, 77.
13. Melnikienė, Violeta. Kodėl lietuvių kalboje gali nebelikti įvardžio „jūs“. Interneto prieiga: <https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/166346/kodel-lietuviu-kalboje-gali-nebelikti-ivardzio-jus>.
14. Mikulėnienė, Danguolė. Viešojo kalba mokykloje. Kaunas: Šviesa, 2012.
15. Nauckūnaitė, Zita. https://www.upc.smm.lt/tobulinimas/renginiai/medziaga/metodine_1_k_mokytojams/failai/05%20Sakytine%20ir%20rasytine%20raiska.pdf
16. Nevinskaitė, Laima. Kaip tyrėme kalbos idealus viešojoje vartosenoje. Kn. Lietuvių kalbos idealai. Kaip keitėsi geriausios kalbos idėja. Vilnius: Naujasis Židinys-Aidai, 2017
17. Rosinas, Albertas. Lietuvių bendrinės kalbos įvardžiai. Vilnius, 1996.
18. Pavilionienė, Marija Aušrinė. Lyčių drama. Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
19. Pečiulis, Žygintas. Televizija: istorija, teorija, technologija, žurnalistika. Vilnius, 1997.
20. Pečiulis, Žygintas, Visuomeninė televizija Lietuvoje: neįgyvendinama misija. Prieiga per internetą: http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030528/zini_01.html.

21. Pečiulis, Žygintas, Televizijos vaidmenys visuomenėje: formalusis ir neformalusis instituciškumas. FILOSOFIJA. SOCIOLOGIJA. Nr.4. Prieiga per internetą: http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/38/104-113.pdf.
22. Smetonienė, Irena. Reklama... Reklama? Reklama! Vilnius: Tyto alba, 2009.
23. Šukys, Jonas. Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartoseną ir normas. Kaunas: „Šviesa“, 339.
24. Tereškinas, Artūras. Kaip dėvėti savo kūną: vyriškumo normos šiuolaikinės Lietuvos masinės komunikacijos priemonėse. Kn. Kūno žymės: seksualumas, identitetas, erdvė Lietuvos kultūroje. Vilnius: Baltos lankos, 2001.
25. Tereškinas, Artūras. „Vyriška“ televizija: žanrai, galios, pornografizmai. <http://gap.lt/wp-content/uploads/2014/06/Lytys-medijos-masine-kultura.pdf>.
26. Vaicekauskienė, Loreta; Subačius, Giedrius; Nevinskaitė, Laima. Apie kalbos idealą, standartą ir kaitą. Kn. Lietuvių kalbos idealai. Kaip keitėsi geriausios kalbos idėja. Vilnius: Naujasis Židinys-Aidai, 2017.
27. Viešojo kalba mokykloje: sakytiniai ir rašytiniai tekstai, teksto analizė, žiniasklaidos pradmenys, reklama, viešieji ryšiai, taisyklingos kalbos pagrindai. Autoriai Danguolė Mikulėnienė, Regina Koženiausienė, Vida Marcišauskaitė, Bronius Dobrovolskis, Česlovas Navakas. Kaunas: Šviesa, 2012.

Priedas 1.

. Vyrai ir moterys – visuomeninių politinių televizijos

Eil. Nr	Laidos pavadinimas	Laidos vedėjas (-a), vedėjai	Televizijos kanalas	Pastabos
1.	Labas vakaras, Lietuva	Gabrielė Tetenskaitė, Paulius Skučas	LNK	Gabrielė Tetenskaitė – veda kelias pokalbių laidas.
2.	LRT Forumas	Raigardas Musnickas	LRT televizija	
3.	Nuoga tiesa	Rūta Janutienė	Lietuvos ryto televizija	Veda kelias pokalbių laidas.
4.	Patriotai	Jurijus Smoriginas, Rūta Janutienė	Lietuvos ryto televizija	Rūta Janutienė – veda kelias pokalbių laidas.
5.	DELFI Dėmesio centre	Edmundas Jakilaitis	Lietuvos ryto televizija	
6.	Teisė žinoti	Rita Miliūtė	LRT televizija	Veda kelias pokalbių laidas.
7.	Dienos tema	Rita Miliūtė, Audrius Matonis, Vladimiras Laučius, Nemira Pumprickaitė, Indrė Makaraitytė	LRT televizija	Rita Miliūtė – veda kelias pokalbių laidas.
8.	@rimvydasvalatka	Rimvydas Valatka	Info TV	Veda kelias pokalbių laidas.
9.	Rytas su LNK	Živilė Vaškytė-Lubienė, Gabrielė Tetenskaitė, Mantas Bružas	LNK	Gabrielė Tetenskaitė – veda kelias pokalbių laidas.
10.	Lietuva tiesiogiai	Daiva Žeimytė-Bilienė	Lietuvos ryto televizija	
11.	Nauja diena	Mindaugas Vasiliauskas	Lietuvos ryto televizija	
12.	DELFI 11	Kristina Pocytė	DELFI TV	
13.	DELFI Diena	Arnas Mazėtis	DELFI TV	Veda kelias pokalbių laidas
14.	DELFI Rytas	Arnas Mazėtis	DELFI TV	Arnas Mazėtis – veda kelias pokalbių laidas.
15.	DELFI Tema	Justina Maciūnaitė, Jūratė Žuolytė	DELFI TV	
16.	Atsakingas požiūris	Arnas Mazėtis, Rimvydas Valatka	DELFI TV	Veda kelias pokalbių laidas.
17.	Boso valanda	Saulius Jovaišas	DELFI TV	

18.	Publikos nuomone	Jaunius Špakauskas	DELFI TV	
-----	------------------	--------------------	----------	--

pokalbių laidų – vedėjai

Priedas 2.

Vyrų ir moterų – buitinių socialinių televizijos pokalbių laidų – vedėjų palyginamoji lentelė

Eil. Nr	Laidos pavadinimas	Laidos vedėjas (-a), vedėjai	Televizijos kanalas	Pastabos
1.	KK2 penktadienis	Irūna Puzaraitė - Čeponienė, Domininkas Ramonas, Tomas Ališauskas	LNK	
2.	Gero vakaro šou	Mindaugas Stasiulis, Justinas Jankevičius	TV3	
3.	Adomo obuolys	Inga Valinksienė	Lietuvos ryto televizija	
4.	Svarbios detalės	Živilė Kruopaitė	LRT televizija	
5.	Vakaras su Edita	Edita Mildažytė, Vytautas Rumšas (jaunesnysis)	LRT televizija	
6.	Valanda su Rūta	Rūta Mikelkevičiūtė	LNK	
7.	Yra, kaip yra	Asta Stašaitytė - Masalskienė, Viktoras Jakovlevas	LNK	
8.	Stambiu planu	Andrius Rožickas	LRT Plius	
9.	Visi kalba	Lavija Šurnaitė, Algis Ramanauskas	LRT televizija	
10.	VIDO VIDEo	Vidas Bareikis	LNK	
11.	Kitoks pokalbis	Edvardas Žičkus	Lietuvos ryto televizija	
12.	Kablų.lt	Aistė Meidutė	DELFI TV	
13.	GARSAI!	Kornelija Jasiūnaitė	DELFI TV	
14.	Krepšinio zona	Gediminas Inčiūra	DELFI TV	
15.	DELFI Garažas	Dina Sergijenko	DELFI TV	
16.	(Ne)tobulos	Jurga Varanavičius	DELFI TV	
17.	Jūs rimtai?	Kristina Pocytė	DELFI TV	
18.	DELFI Premjera	Gintarė Urnikienė	DELFI TV	
19.	Sveikatos receptas	Kristina Ciparytė	DELFI TV	

